

De Riepe

Het straatmagazine van Noord-Nederland

Thema
DANKBAARHEID

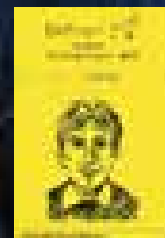
A large portrait of Bert Visscher, a middle-aged man with grey hair and glasses, wearing a dark blue shirt. The background is blurred with warm, bokeh lights, suggesting a festive or indoor setting.

Bert Visscher
10 jaar later

VERDER IN DIT NUMMER

- Het meest sociale hotel ooit
- Straatpastoraat Open Hof

KEURMERK
straat
krant

PRIJS €3,50
waarvan €2,00
voor de verkoper

alleen kopen van
verkoper met badge

Opstaan en strijden

Hoe kunnen we in deze wereld nog dankbaar zijn? Overal waar je kijkt lijkt alles van kwaad tot erger te gaan. Ziektes, armoede, demonstraties die in rellen overgaan, oorlogen, dalende mentale gezondheid, klimaatveranderingen, polarisatie, verslavingen, onbegrip, haat aan verschillende groepen en al het andere leed en rampspoed. Het is makkelijk om weg te slippen naar een staat van hopeloosheid, in een woedende storm het roer los te laten, niks doen en overgeven, opgeven. Er is moed voor nodig om te zeggen: “Kom maar op”, in plaats van: “Laat ook maar”. Wie kan zichzelf de moed nog inpraten om alles aan te kunnen? Vroeger hadden we helden die draken versloegen, dapperen die opkwamen voor wat echt en waardevol is. Nu vallen we elkaar persoonlijk aan alsof we in het Colosseum staan waar gevochten moet worden om eer en sensatie.

‘Waarom zou ik dan nog dankbaar zijn?’ is een reële vraag, maar ook een gevaarlijke. Wanneer we niet meer dankbaar kunnen, of nog erger: willen zijn, vaart onze stuurloze boot recht op de klippen af. We moeten dankbaar blijven om de wereld aan te kunnen, want dankbaarheid geeft hoop, wat resulteert in moed. Dus om jezelf moed in te praten, wees dankbaar en heb hoop. Het is begrijpelijk dat men niet meteen een draak kan verslaan, daarvoor moet je trainen. Om die training te beginnen staat deze Riepe vol dankbare verhalen waardoor men hun harnas van hoop kan aantrekken. Beetje bij beetje kunnen we straks samen de hele wereld aan.

Karel Lucidore

DE RIEPE

Het straatmagazine van Noord-Nederland

De Riepe, Gronings voor stoep, is het straatmagazine van Noord-Nederland. De Riepe verschijnt eens per maand. Het blad is een initiatief van stichting WerkPro. Mensen die om uiteenlopende redenen dak- en thuisloos zijn, verkopen het magazine. Onder deze verkopers vallen ook mensen uit andere landen, mensen die in Nederland en in hun land van herkomst weinig tot geen perspectief hebben. Alle verkopers dragen als legitimatiebewijs een registratiepasje. U betaalt voor het magazine €3,50. Daarvan is €2,00 voor de verkoper, de rest gaat terug naar het project. De Riepe is geen commercieel magazine; naast inkomsten uit verkoop worden middelen verworven uit sponsoring, subsidiëring, fondsen en advertenties. Eventuele meeropbrengsten zullen worden aangewend in het circuit van dak- en thuislozen.

Donateur worden?

Bel of mail naar het distributieadres voor meer informatie.

- Heeft u klachten over een verkoper? Noteer het pasnummer en bel naar het distributieadres.
- Niets uit deze uitgave mag worden gebruikt zonder toestemming vooraf van de redactie.

COLOFON

PROJECTBEGELEIDING WERKPRO
Antonie Grootenhuis

PROJECTBEGELEIDING STUDIO SPINLINK
Dominique Krauts

HOOFDREDACTIE
Dominique Krauts

EINDREDACTIE
Sofie Risamena

REDACTIE

Wietske Aupers
Nina Fonkert
Judith Lechner
Daniël Oudekerk
Edwin Spoelstra
Eigenheimer

Robby Bakker
Jan Jaap Harmens
Karel Lucidore
Hannie Poletiek
Yvonne Vast

Tim Drenth
Naomi Kooijmans
Arnold de Meijer
Anna de Ruiter
Michelle Wubs

VORMGEVING

Dionne Hagedoorn
Naomi Kooijmans

Maico van Dijk
Chanon Wongphim

Can Kaya

GASTFOTOGRAAF

Reyer Boxem
Marcel J. de Jong

Aad Hoogendoorn
Welmoed Riemersma

Otto Janssen
Thijs Koetsier

FOTOGRAFEN

Kevin Bekkering
Marinus Hillenga
Mark Timmerman

Bachir Benchagra
Jaap ten Hoove
Laurens Zwart

Frits Blom
Judith Lechner

VASTE COLUMNISTEN

Dick Bijmolt
Jaap Krol
Saffira Rijkee
Lydia Tuijnman

Ellen Floris
Gerard Lohuis
Eddy Sikma
Rudy Vane

Niek Heidanus
Natalja Oosterbaan
Gerlinde Spaan
Marieke Werkman

FOTOGRAFIE COVER

Judith Lechner

STRIP

Teun Boulogne

HERSENKRAKER

Edwin Spoelstra

ILLUSTRATIES

Robby Bakker
Romée Knol

Errol van Genderen
Iris Sloot

Can Kaya
Edwin Spoelstra

DRUK

Van Liere Media, Emmen

MET DANK AAN

Leger des Heils voor het ter beschikking stellen van de distributiefaciliteiten, subsidiënten, donateurs en anderen die een bijdrage leveren aan de financiering van dit magazine. En niet te vergeten: de vele vrijwilligers en stagiaires zonder wie dit project niet draaiende kan worden gehouden.

SPECIALE DANK

Gaat uit naar alle verkopers, schrijvers en dichters uit de groep van dak- en thuislozen.

BEGELEIDING VERKOPERS

Jarieck Manning Eddy Posthumus
De Riepe is een uitgave van WerkPro.

REDACTIEADRES DE RIEPE

Protonstraat 6
9743 AL Groningen
06-1147 8111
redactiederiepe@werkpro.nl

DISTRIBUTIEADRES DE RIEPE

WerkPro Groningen
Eemskanaal NZ 32a
9713 AB Groningen
Tel: 050-5791818 (09:00 - 13:00 uur)
e-mail: riepe@werkpro.nl
website: www.deriepe.nl
bankrek. NL3818GB0685757617
t.n.v. straatmagazine De Riepe

ISSN
2405-769X

Spin
Link

WerkPro

INHOUDSOPGAVE

EEN CARRIÈRE IN DE VERSLAVINGSZORG

Na zeventien jaar als verslavingsarts gewerkt te hebben bij VNN, geniet Chientje Vos van haar pensioen. In haar lange loopbaan behandelde ze mensen met zware verslavingsproblemen. Tekenend voor de band die ze met haar cliënten opgebouwd heeft is dat een aantal van hen aanwezig waren op haar afscheidsreceptie. Nu ze is gestopt, blikt Chientje terug.

26

30 LUST EN LEVEN

Trippel-trappel, trippel-trap. De schimmel van Sinterklaasje op het dak? Nee, Bert Visschers rode schoentjes gaan nogal rap. Al dansen zijn muiltjes voorlopig voor de laatste keer in de solovoorstelling *Dat zie je een ander niet doen*. Toch is stoppen niet een woord wat in zijn vocabulaire voorkomt, Bert Visscher wil graag andere projecten een kans geven.

LEVENSSELUK

Els Rengenhart (78), een gepensioneerd ergotherapeut, is al meer dan 25 jaar betrokken bij Tibetaans boeddhisme, met name het Maitreya Instituut in Loenen en Tibet House in Duitsland. Haar beoefening van deze levensfilosofie draagt bij aan haar geluksgevoel. Vanuit een boeddhistisch perspectief legt ze uit hoe dankbaarheid kan bijdragen aan meer levensgeluk.

38

Straatpastoraat Open Hof

Marieke Werkman

Gekkenwerk

Van dakloze naar vrijwilliger

Het meest sociale hotel ooit

Mea sententia

Koken met een missie

Het kerstproces

Zelfstandigheid, initiatief en durf

Kunst op straat

Stop de tijd

Een winterse tocht

Niemandland

4

6

7

8

10

12

13

14

16

18

19

20

22

Waar ben je dankbaar voor?

Pesten of Gepest

Ronnie en Ronny

Sint Martinus

pelgrimstocht

Recht en krom

Horoscoop

Die jongen die rondloopt en fotografeert

Stenen tegen eenzaamheid

Hersenkraker

Businessclub

Opvanginstellingen

Bedankt

24

28

33

34

36

41

42

44

46

46

47

48

Straatpastoraat Open Hof Er zijn voor je medemens

Door Arnold de Meijer Fotografie Mark Timmerman

De Open Hof is een bekend begrip voor de dak- en thuislozen in de stad Groningen. Sinds kort is de dagopvang voor hen overgedragen aan het Leger des Heils en concentreert het straatpastoraat Open Hof zich op haar pastorale taak. Het straatpastoraat, belast met de geestelijke begeleiding en ondersteuning, is oog en oor voor mensen die op straat leven of op straat hebben geleefd. Annemarie van der Vegt (49) en Job-Jan ten Horn (39), beide opgeleid tot geestelijk verzorger, werken als straatpastors in Groningen.

‘Wij proberen zonder oordeel te kijken en te luisteren naar de verhalen van de mensen die we ontmoeten’, zo begint Annemarie haar verhaal. ‘Wij gaan het gesprek aan vanuit hun perspectief: “Wat is belangrijk voor jou?”’. Eigenlijk is het niet meer dan er zijn voor je medemens’, vult Job-Jan aan.

Ontmoeting

‘Essentieel is de ontmoeting van mens tot mens, zonder oordeel, met open blik elkaar in het diepste wezen ontmoeten. Dat kan door praten, samen stil zijn, samen een bakkie koffie doen. Ieder mens wil gezien worden. Veel mensen die wij ontmoeten maken helaas te vaak mee dat ze niet serieus genomen worden, dat er van hen weggekeken wordt alsof zij niet mogen bestaan’, aldus Annemarie.

Diversiteit

Diversiteit is een gegeven in de daklozenwereld, het vormt een veelkleurig palet van achtergronden, overtuigingen, humeuren en gedragingen. Zo verschillend als er aanleidingen zijn waardoor mensen op straat terecht komen, zo verschillend zijn ook de manieren waarop zij er zelf tegenaan kijken en ermee omgaan. Annemarie vervolgt: ‘Het maakt mijn werk als straatpastor geweldig! En geweldig ingewikkeld soms. Want waar sprake is van grote culturele en religieuze diversiteit - en dan hebben we het over godsbeelden, rituelen, symbolen, geloofspraktijken, ideeën over goed en kwaad - daar ligt ook een mijnenveld aan gevoeligheden.’

Levensvragen

In de praktijk van het straatpastoraat gaan de gesprekken soms over God, maar vaker niet. ‘Meestal gaat het over levensvragen. Grote thema’s waar we als mens allemaal mee te maken krijgen: verdriet en verlies, spijt en vergeving, hoop en dromen. In de gesprekjes op straat komen deze onderwerpen vaak aan de orde, verstopt in vluchtige opmerkingen, flauwe grapjes of een agressieve houding. Als de gelegenheid zich aandient om rustiger met elkaar

te praten, weg van de drukte en de hangplekken, ontstaat er in zo’n gesprek soms een bepaalde gelaagdheid waarin gebeurtenissen uit het verleden een nadrukkelijke rol spelen’, verklaart Annemarie.

Bestaansrecht

‘Onze inzet is dan ook gericht op bestaansrecht. Je mag er zijn en je verhaal ook. Vaak lopen we in onze gesprekken aan tegen bestaansontkenning, dat mensen niet gezien worden. In onze optiek mag iedereen er zijn, heeft iedereen bestaansrecht. In gesprekken proberen we duidelijk te maken hoe belangrijk het is dat we er mogen zijn. Voor velen van ons is dat vanzelfsprekend, maar niet voor allemaal. Door stil te staan bij de breuklijnen in je leven, kun je zicht krijgen op wat werkelijk van waarde is. Door daar woorden voor te vinden verandert de uitzichtloosheid in een persoonlijke vorm van zingeving’, legt Annemarie uit.

Door stil te staan bij de
breuklijnen in je leven ...

Ontmoeting met jezelf

‘Als je mensen ontmoet en je vraagt hoe gaat het met je en je krijgt als antwoord niet goed, dan gaat het gesprek ergens over. Samen daal je dan af naar de pijn en kunt daarbij blijven, daar zit de werkelijke ontmoeting, namelijk met jezelf. Pas dan kun je een volgende stap zetten, tenminste als JIJ dat wil. Ik ben dankbaar voor dit werk, voor alle wijsheid die me recht uit het rauwe leven gegeven wordt. Dat ik dankbaarheid ervaar’, meent Annemarie.

Kloosterreis

‘Elk jaar gaan we met een aantal mensen uit de doelgroep op kloosterreis. Dit jaar drie dagen naar het Liobaklooster in Egmond Binnen. We delen onze verhalen. Mijn wijsheid krijg ik uit de verhalen en de mensen om me heen. Daar ben ik dankbaar voor. Zij vormt de bron van mijn ervaringswijsheid. Hoe voelt dankbaarheid? Volgens mij is de essentie dat je ruimte ontvangt om te mogen bestaan. Het zoeken naar een balans tussen ontvangen en geven. Door het uitwisselen van ervaringen, het zonder oordeel naar elkaar te luisteren geeft een ervaring die groter is dan de ervaring zelf. Voor mij is dat spiritualiteit’, aldus Job-Jan ten Horn. ♦

Marieke Werkman

Illustratie Robby Bakker

Het is in 2024 nog steeds het overheersende “standaard” beeld. Partner, koophuis en een goed betaalde baan. Als je daar niet aan voldoet kan dat impact hebben op je gevoel van eigenwaarde. In mijn omgeving zag ik dit terug. Dat op een verjaardagsvisite onbekenden de volgende vragen op me afvuurden: ‘Wat doe je voor werk?’, ‘Heb je kinderen?’ Allemaal boxen om af te kunnen vinken. Om iemand in een hokje te kunnen plaatsen. Hard werken loont is de gedachte, al speelt een kwestie van geluk of pech hierin een grote rol.

We leven in een meritocratische samenleving. Als je succesvol bent is dat je eigen verdienste, maar dit betekent dat als je faalt of geen succes hebt, dit ook je eigen “schuld” is. Dit kan betekenen dat werklozen zich uitermate schuldig voelen, terwijl ze zich misschien jarenlang in het zweet hebben gewerkt. Uit ervaring weet ik dat je een harde werker kunt zijn en tegelijkertijd werkloos. Dat je kunt solliciteren tot je een ons weegt, maar dat je steeds wordt afgewezen.

Met een coach zat ik om de tafel en kreeg ik dierenplaatjes te zien. Ik zag een leeuw, een aap en een tijger. Het ging over dominant en onderdanig gedrag. Het voelde alsof ik teruggeworpen werd in de tijd en weer op de kleuterschool zat. Voor een sollicitatiegesprek was ik inmiddels zo zenuwachtig dat ik dichtklapte, want er hing (te)veel van af. Een baan met toekomstperspectief, een pensioen, een fietsplan en deel uitmaken van een team. De coach gaf de volgende tip: Denk aan Trump en maak jezelf van tevoren groot. Het ging erom dat je testosteron opriep. Zo stond ik eens voor een sollicitatiegesprek in het toilet met mijn armen in de lucht mezelf groot te maken. Diep in- en uitademend dacht ik aan de president.

Het streven naar die vaste baan leverde tot dusver niets op behalve paniekaanvallen en een depressie. Het komende jaar ga ik me focussen op genadeloos languit liggen en kijken waar dit me gaat brengen. En, ondertussen hoorde ik de coach op de achtergrond roepen: ‘Het gaat om de weg ernaartoe.’ De zogenaamde maakbaarheidsgedachte dat je alles kunt bereiken is naar mijn idee onrealistisch en kan juist ongelukkige gevoelens in de hand werken. Vanaf nu ga ik me bekwaamen in geduldig kijken wat er op mijn pad komt.

Werkloosheid

GEK KEN WERK

Samen een koekje eten

Door Gerard Lohuis Illustratie Romée Knol

Hij heeft zich teruggetrokken in zijn eigen wereld. Als het goed met hem gaat, zien buurtbewoners Klaas schuifelend over straat gaan terwijl hij iedereen vriendelijk toeknikt. Hij is het lieve oude mannetje dat met niemand contact heeft en iedereen zich afvraagt wie hij eigenlijk is. Klaas houdt gepaste afstand. Hij roept met zijn verschijning mededogen op en mensen vragen zich af of er iemand is die zich om hem bekommert.

Sinds enkele weken wordt Klaas niet meer buiten gezien. Hier en daar wordt er in de buurt bij elkaar geïnformeerd of iemand Klaas mogelijk heeft gezien. Langzamerhand neemt de zorg toe wanneer niemand iets weet en Klaas niet opendoet wanneer er wordt aangebeld. Iemand weet te vertellen dat Klaas een zoon heeft die in Amsterdam woont. Een ander weet dat hij in het verleden een vriendin had die overleden is aan kanker. Sinds haar overlijden zou Klaas zich meer en meer teruggetrokken hebben. Ook de wijkagent weet niet wat er aan de hand is en zoekt contact.

Ik blader in ons bestand en lees dat Klaas in het verre verleden contact heeft gehad met de geestelijke gezondheidszorg. Zijn oude stoffen dossier is jaren geleden door de papiervernietiger gehaald. Een collega weet zich nog te herinneren dat Klaas opgenomen is geweest met een maatregel vanwege een psychose. Dat geeft enig perspectief wat er nu mogelijk speelt. Vaak trekken mensen zich terug wanneer ze psychotisch worden, omdat de buitenwereld als bedreigend wordt ervaren of omdat ze zich niet meer begrepen voelen.

Een dag later sta ik voor de deur. De deurbel doet het niet en kloppen heeft geen effect. Ik loop achterom en hoop hem ergens in de woning te zien scharrelen. Wanneer ik geen leven bespeur, bekruipt me de angst. Hij zal toch niet overleden zijn? Ik keer terug naar de voordeur en kijk door de brievenbus of ik iets zie. In een flits zie ik dat Klaas zich achter in de gang terugtrekt. Ik noem zijn naam en vanuit de gang roept hij dat ik weg moet gaan. Hij klinkt verzwakt en ik vraag of hij iets te eten wil hebben. Na enige tijd hoor ik iets van een oké.

Nadat ik een gesneden brood bij de bakker heb gehaald, keer ik terug en vraag ik hem om de deur open te doen zodat ik hem het brood kan geven. Ik hoor hem verschrikt roepen “dat nooit” waarop ik hem aanbied de sneetjes door de bus te doen. Of hij dat wil opvangen zodat het niet besmeurd raakt. Ik roep dat ik morgen terugkom. Ook dan mag ik alleen iets eetbaars op de mat zetten en wil hij niet dat ik bij hem binnenkom.

Het duurt nog een week voordat ik binnen mag komen en zie een verwilderde angstige Klaas met wantrouwende blik naar me kijken. Weer een week later is hij bereid om de medicatie te nemen. Als dank biedt hij me een koekje aan. Maar zijn ogen zeggen veel meer. Die glunderen.

Van dakloze naar vrijwilliger

Door **Wietske Aupers** Fotografie **Kevin Bekkering**

Martijn van Vugt

Soms neemt het leven plotseling een positieve wending. Martijn van Vugt (54) was jarenlang dakloos. Hij maakte in die tijd veel gebruik van daklozenopvang Kostenrgang en de Open Hof. Nu is hij zelf vrijwilliger bij het Leger des Heils dagopvang Spilsluizen, de opvang die een fusie is van Kostenrgang en Open Hof. Hij schenkt koffie en smeert broodjes en helpt bezoekers met kleine regelingen. Hij vertelt zijn levensverhaal.

‘Toen ik tien was overleed mijn vader. Het werd mij op school verteld. De tranen kwamen vanzelf, maar de leraar zei: “Stel je niet aan, het leven gaat door”. Ik was overstuurd door die opmerking. Mijn moeder werd altijd rustig van hasj en ik wist waar ze dat bewaarde. Met haar voorraad heb ik mijn eerste stickie gerookt.’

Het huis uitgeschopt

‘Mijn moeder kreeg een nieuwe partner, waarmee ik altijd ruzie had. Uiteindelijk is dat uit de hand gelopen en zij koos niet voor mij. Ik werd uit huis geschopt en belandde in het slaaphuis. Vanwege mijn jonge leeftijd werd ik met twee andere kinderen op een apart zaaltje gelegd. Wanneer we wakker werden gingen we wel naar de grote zaal, om te ontbijten. Een andere bezoeker bood mij meteen een halve liter blikbier aan, zo heb ik de alcohol ontdekt. Vanaf toen was het blowen en zuipen. Problemen met justitie volgden. Ik ben er niet trots op.’

Van kindertehuizen naar de straat

‘Ik kwam terecht in een kindertehuis in Veendam. In de jaren die volgden betekenden tien verhuizingen telkens weer een nieuw onderkomen in een andere instelling. Op 18-jarige leeftijd was ik meerderjarig en stond op straat. Gelukkig had ik een woning kunnen regelen, maar zonder betaalmogelijkheden was de huur veel te hoog en volgde er een uitzetting.’ Martijn reisde een tijdje met een kermis mee, waardoor hij door het hele land mensen kende. Zo kwam hij aan een baan bij een snackbar in Hilversum waar hij boven de zaak mocht wonen. Helaas ging de eigenaar failliet. Martijn zwierf een tijdje door Amsterdam. Daar vond hij het niet prettig en ging terug naar Groningen. Hij logeerde bij kennissen en kon opnieuw een woning bemachtigen. ‘Dat is uiteindelijk ook fout gegaan. Dit keer niet vanwege de hoge kosten, ik had simpelweg niet geleerd om met geld om te gaan. Als je als 12-jarig jochie op straat komt te staan, krijg je niet mee wat een ander wel meekrijgt.’

Housing First

Martijn leefde nog jarenlang op straat, al regelde hij meestal wel een soort onderdak voor zichzelf. ‘De laatste jaren woonde ik in een caravan op een gekraakt stuk grond, zonder gas, water of elektra. Douchen kon bij de Kostenrgang en

bij de Wasplaats en bij de Open Hof kon ik water krijgen om bijvoorbeeld te koken. Op een dag kwamen Andrea en Yvonne van Terwille kijken op het terrein. Zij hebben mij het ‘Housing First traject’ aangeboden. Hierbij krijg je eerst een woning en dan wordt andere hulpverlening opgestart. Ik ben deze vrouwen dankbaar dat ze me zonder indicatie van de straat gehaald hebben. Eigenlijk moest je een indicatie hebben voor hulp bij psychische problemen of een verslaving. Die had ik niet, vooral omdat ik mezelf buiten beeld probeerde te houden. Ook Lonneke van de Open Hof verdient lof. Zij nam mij mee naar de Hanze om gastlessen te geven. Dat was leuk en ik heb veel over mezelf geleerd.’

De drugs en de alcohol te lijf

‘Bij het Housing First traject hadden de deelnemers met elkaar afgesproken dat we contact zouden houden met de doelgroep. De wens om dit te doen was er zeker, maar ik moest eerst aan mezelf werken. Emotionele buien maakten het verlangen naar behandeling groot. Daar moest je eerst een jaar clean voor zijn. Vier keer mislukte het, maar bij de vijfde keer slaagde ik erin. Mede dankzij de mogelijkheid om EMDR-therapie ernaast te doen.’

“Iets terug kunnen doen geeft een heerlijk gevoel

Vrijwilliger

‘Ik ben nu vijf jaar clean. Een paar jaar geleden heb ik me bij de Open Hof opgegeven om vrijwilliger te worden. Dat kon. Het is hartstikke leuk om te doen. Mijn taken zijn, net als die van de andere vrijwilligers, koffieschenken, broodsmeren en bezoekers hun post geven. Ik help ook met eenvoudige dingen zoals een doktersbezoek regelen of een afspraak voor een betalingsregeling horen daarbij. Sommige jongens praten daar makkelijker over met mij dan met beroepskrachten. Daarnaast worden er contacten onderhouden met mensen die kleren of eten willen doneren.’

Vreemd maar ook mooi

‘Je moet nooit vergeten waar je vandaan komt. Iets terugdoen voor mensen die in een vergelijkbare situatie hebben gezeten, geeft een heerlijk gevoel. Op straat wil je elkaar wel helpen, maar je kunt het niet. Alleen met kleine dingen zoals een biertje of een jointje. Overigens is het wel zo dat mensen die weinig hebben vaak heel veel delen. In het begin was het best vreemd om tegenover mensen te staan waarmee ik daarvoor een jointje rookte of een biertje dronk. Nu moet ik ze ineens op de regels wijzen.

Niet iedereen was blij met mijn nieuwe rol, velen waren wel tevreden, omdat ze hulp kregen van iemand die het niet uit een boekje had geleerd. Het is fijn dat de meesten heel positief zijn. Ik laat ook zien dat het mogelijk is om uit de dakloosheid te komen.’

Ervaringsdeskundige

Martijn is net begonnen met de cursus ervaringsdeskundige aan de Hanze. Dat is een opleiding van een halfjaar, waarna

je kunt doorstromen naar de mbo- of hbo-opleiding. Hij hoopt uiteindelijk betaald werk te vinden waar hij zijn ervaringen kan gebruiken om anderen te helpen. Martijn woont samen met zijn hond Kaja. Hij heeft een volwassen pleegdochter. ‘We hebben niets officieel geregeld. Ik heb tegen haar gezegd: “Je bent als mijn dochter”. Zij is deze zomer bevallen van haar eerste kind, dus dat maakt me opa! Als ik ergens dankbaar voor ben is het dat!’ ♦

Ik zoek niet naar het gat in de markt, maar naar het gat in de maatschappij

Het meest sociale hotel ooit

Door Yvonne Vast Fotografie Aad Hoogendoorn

Dat beoogt het Hotspot Hutspot Hotel in hartje Rotterdam te zijn. Hoe dan? Bob Richters (52), impactondernemer en directeur van het hotel, legt uit: 'Van de veertig hotelkamers zullen vijftien kamers beschikbaar zijn voor dakloze mensen. De overige vijftientig kamers zijn voor toeristen. De toeristen betalen indirect mee aan de vijftien kamers die als noodopvang dienen, om zo kostendekkend uit te komen.' Het hotel wil een vangnet zijn voor mensen die geen vangnet hebben.

'Er komen veertig nieuwe, moderne maar minimaal aangeklede kamers. De kamers hebben een bed, wc, wasbak, douche en airco. Andere dingen, zoals eten of een werkplek zijn dichtbij. De vijftien sociale kamers zijn voornamelijk beschikbaar voor economisch daklozen. Dit zijn mensen die in principe niet op straat horen. Ze hebben doorgaans wel een inkomen maar geen huis, een woonprobleem dus. Daarom zouden ze zelfredzaam moeten zijn, maar in de praktijk lukt dat niet. Een steeds groter wordend probleem door een gebrek aan betaalbare woningen. We willen onderdeel van de oplossing zijn en dan biedt zo'n hotelkamer een tijdelijke uitkomst om echte dakloosheid te voorkomen. Want vanaf dat punt kan het snel bergafwaarts gaan.' De toerist betaalt mee aan het mogelijk maken van de noodopvang voor dakloze mensen. 'Een commerciële kamer zal rond de negentig euro kosten.' Naast economisch daklozen, willen ze dakloze mensen die weinig of geen geld hebben een kamer aanbieden in ruil voor hulp om de boel draaiende te houden. 'Zoals een nachtportier die na zijn dienst een bed en douche krijgt, waardoor hij 's avonds niet op straat slaapt.'

Samenwerking met straatarts Rotterdam

Dergelijke grootste projecten realiseer je niet alleen. Bob werkt onder meer samen met Michelle van Tongerlo. Zij werkt als huisarts in Rotterdam-Zuid en als straatarts in de Pauluskerk. Ze verschijnt regelmatig in de media om de doelgroep een stem te geven. 'Michelle wilde zelf ook een opvang oprichten, omdat ze vanuit haar werk als arts ziet hoeveel mensen op straat belanden. In plaats daarvan doen we dit project nu samen. Daarnaast heeft zij een groot netwerk, vanwege haar bekendheid en volgers op sociale media. Dit soort projecten vallen of staan met zo'n groot bereik, want er is best veel geld voor nodig en zo kom je in contact met mensen die kunnen investeren. We hadden binnen zes weken de 1 miljoen euro rond die we nodig hadden om door te kunnen gaan met het plan. Ik richt mij op de praktische zaken. Het organiseren, regelen, de randvoorwaarden creëren zodat mensen een opvangplek hebben. Michelle richt zich op het aanleveren van mensen

die geschikt zijn en een kamer nodig hebben. Als ze eenmaal opgevangen zijn, kijken we samen: hoe kunnen ze doorstromen? Dat zal samenhangen met een oplossing vinden voor hun probleem, de reden waarom ze er zitten. Hebben ze lichamelijke klachten, hebben ze schulden, hebben ze tijd nodig om een woning te vinden. Het doel is dat de gasten zo snel mogelijk succesvol het hotel uitgaan.'

Wat nou als het lukt?

'Ik heb zelf altijd een dak boven mijn hoofd gehad en heb verder geen hulpverleningsachtergrond of zo. Het is ook geen grootse maatschappelijke betrokkenheid. Het is vooral dat ik het leuk vind om te doen. Ik doe graag dingen die eigenlijk niet kunnen, omdat het anders te makkelijk is. Wat nou als het lukt? Dat is wat ik me afvraag. Ik heb een achtergrond in de kunstwereld. Dan maak je telkens nieuwe kunst en dan is het af - en dat is dat. Nu werk ik met mensen en zoek ik oplossingen bij moeilijke problemen. Dat zijn veel puzzelstukjes die gelegd moet worden. En als je het écht wilt, dan lukt het altijd. Misschien niet meteen, misschien duurt het een x-aantal jaar. Het is een kwestie van doorzettingsvermogen. Niet lullen, maar poetsen, zeggen we hier in Rotterdam. En op de socials zit iedereen maar commentaar te leveren. Dan denk ik: als je het beter kan, moet je het ook beter doen. Het probleem signaleren is makkelijk, maar hoe ben je de oplossing van het probleem? Mensen blijven in hun comfortzone zitten. Waarom? Tja, misschien vinden ze het probleem niet groot genoeg.'

Sociaal ondernemen

Dit is niet de eerste sociale onderneming waar Bob zich voor inzet. 'Ik ben officieel directeur van Hotspot Hutspot, inmiddels een koepelnaam voor meerdere impactondernemingen. Ik ben in 2012 begonnen en werk nu met vijftien betaalde werknemers en honderd vrijwilligers. Hotspot staat voor 'populaire plek in een wijkgedeelte' en Hutspot voor de catering waar we ook mee bezig zijn.' Bob zoekt niet naar het gat in de markt, maar naar het gat in de maatschappij. 'Zo ontstond tijdens de energiecrisis het idee *heat and eat*. Dat is een online platform met een overzicht van horecaplekken waar mensen warmte en eten kunnen vinden. En waar je een donatie kan doen, zodat een ander een gratis kom soep of kop koffie kan halen.' Toen bleek dat er veel kinderen zonder eten naar school gaan, bedacht hij *Boterhamsters*. 'Wij leveren inmiddels aan meer dan twintig scholen broodtrommels zodat kinderen met een goedgevulde maag kunnen leren.' En nu het *Hotspot Hutspot Hotel*. 'In 2017 had ik dit idee al en nu kwam het juiste pand voorbij. Het hotel staat op een ideale locatie, recht tegenover de markthal en op loopafstand van station Blaak.' ♦

Mea sententia

Door Rudy Vane

STILSTAAN BIJ GELUK

Dankbaarheid is iets wat we vaak voor lief nemen. Het is gemakkelijk om vast te zitten in de sleur van de dagelijkse routine: de stress van werk, de verplichtingen thuis, de eindeloze lijst van dingen die nog moeten gebeuren. In dat voortdurende gehaast vergeet ik soms stil te staan bij wat er écht toe doet. Het zijn die kleine momenten van geluk en het besef dat je niet alles in je leven voor lief moet nemen.

Een tijdje geleden las ik ergens dat dankbaarheid een spier is die je moet trainen. Het idee vond ik interessant: net zoals je naar de sportschool gaat om sterker te worden, moet je ook bewust bezig zijn met dankbaar zijn om het echt te voelen. Dat zette me aan het denken. Wanneer was de laatste keer dat ik oprecht dankbaar was, zonder dat het oppervlakkig voelde of een standaard “dankjewel” was?

In ons jachtige leven vergeten we vaak om even stil te staan en na te denken over alles wat wél goed gaat. We hebben de neiging om te focussen op wat we missen, wat we nog niet hebben bereikt, of wat ons nog dwarszit. Maar hoe vaak nemen we de tijd om echt stil te staan bij wat we wél hebben? Een dak boven ons hoofd, een warme maaltijd, een vriend of vriendin die altijd voor ons klaarstaat.

Zelf heb ik gemerkt dat als ik bewust probeer dankbaarheid te oefenen, het mijn hele dag kan veranderen. Ik begon klein, door aan het eind van de dag drie dingen op te schrijven waar ik dankbaar voor was. Soms waren het simpele dingen: een zonnige ochtend, een vriendelijk gesprek met een collega, of het feit dat mijn koffie precies goed was gezet. Andere keren was het dieper: de gezondheid van mijn familie, de steun van mijn vrienden in moeilijke tijden, of gewoon het feit dat ik leef in een land waar vrijheid de norm is.

Wat ik in de loop van de tijd ontdekte, is dat dankbaarheid niet alleen een emotie is, maar een manier van kijken naar de wereld. Het maakt het verschil tussen denken dat alles vanzelfsprekend is, en het echt waarderen van de kleine zegeningen die je elke dag tegenkomt. Het verandert je perspectief en helpt je de positieve kanten van het leven meer te zien, zelfs op dagen dat alles tegen lijkt te zitten.

Dankbaarheid maakt het leven niet perfect, maar het maakt het wél draaglijker, warmer, en betekenisvoller. Voor mij is het een constante herinnering dat, zelfs op de moeilijkste dagen, er altijd iets is om voor te danken. Het vergt niet veel tijd of moeite, maar de impact is groots.

KOKEN MET EEN MISSIE

Geen zin

Door Lydia Tuijnman

Soms ontbreekt zelfs mij de kooklust. Het is raadzzaam, heb ik geleerd, om dan niet *toch* de keuken in te gaan, want wat er dan uitkomt is in de meeste gevallen recht op en neer vies. Ontbrekende kooklust gaat bij mij meestal samen met ontbrekende eetlust. Maar dat geldt natuurlijk niet voor mijn huisgenoten, die met hun schaamteloze “wat schaft de pot vandaag?”-uitdrukking om de hoek komen kijken. Voor de hond is er altijd blikvoer. En op zulke dagen: voor ons ook.

We kopen het als we in Frankrijk zijn of we vragen vrienden die er heen gaan om het mee te nemen: blikken met cassoulet. Een klassieke bonenschotel uit het Franse Toulouse met verschillende soorten vlees. Erg populair, zelfs de Franse Lidl heeft een zeer acceptabele variant in het assortiment.

Om zelf een klassieke cassoulet te maken, reken je volgens de kenners het best een dag of twee. Want er gaat bijvoorbeeld traag gekonfijte eendenbout in. En zelfgemaakte kippenbouillon. En de witte bonen moeten natuurlijk rustig een nachtje kunnen weken. Aangezien zelfs beroemde chefs zich er niet voor schamen een blik cassoulet open te trekken, doen wij dat ook niet. Op de vraag “wat eet je erbij?” schrijft de Belgische sterrenkok Piet Huysentruyt op zijn website: “Niets! Cassoulet is een rijk, prachtig gerecht, complex, bevredigend en bevat alle elementen van een geweldige maaltijd in één gerecht”. Dus, ik ben op sterrenniveau geëxcuseerd voor een avondje zalig nietsdoen. En zelfs bij een diepgaand gebrek aan eetlust, gaan een paar hapjes cassoulet er altijd in.

Het kerstproces

Tekst en illustratie **Robby Bakker**

Op de ochtend van 24 december werd Josef K. wakker met een onwrikbaar gevoel van onbehagen. Hij wist niet wat er mis was. Een onzichtbaar gewicht drukte op zijn borstkas. Zijn bestaan, gestuurd door methodiek en afstandelijkheid, had een verandering ondergaan. Alsof er iets belangrijks ging gebeuren. Iets dat hij lang had vermeden.

Langzaam kleeft Josef zich aan. Hij vond enige troost in zijn routineuze handelingen: tandenpoetsen, het strikken van zijn veters, de laatste blik in de spiegel. Net toen hij op het punt stond om naar zijn werk te gaan werd er op de deur gebonsd. Het geluid sneed als een mes door de stilte. Twee mannen van rijzige gestalte vulden de deuropening. Ze droegen zwarte jassen, de kraag omhoog tegen de kou. Hun ogen bestudeerden hem met een verontrustende intensiteit. 'Josef K.?', blafte een van hen.

'Ja?', antwoordde Josef geschrokken.

'U moet voor de kerstrechtbank verschijnen', zei de andere man. Hij sprak de woorden op monotone wijze uit, alsof hij het oplas. 'De aanklacht is niet gespecificeerd, maar uw aanwezigheid is verplicht.'

Josef knipperde met zijn ogen. Zijn verstand worstelde om de situatie te begrijpen. 'Kerstrechtbank? Ik heb niets misdaan ...' De mannen wisselden een blik uit. 'De aard van de aanklacht zal te zijner tijd duidelijk worden', zei de eerste man met een zweem van ongeduld.

Josef aarzelde, maar iets in het gedrag van de mannen suggereerde dat verzet zinloos zou zijn. Met een zucht van berusting griste hij zijn peacoat van de kapstok en volgde hen de besneeuwde straat op.

Het stadje was een bekend landschap, getransformeerd door de feestdagen. Lichtjes fonkelden in de vensters, groene festoenen hingen aan de lantaarnlichten en de geur van dennenhout en kaneel kleurden de ijskoude lucht. Toch kolkte onder het feestelijke tafereel een onderstroom van onbehaaglijkheid die Josefs eigen onrust weerspiegelde. Josef werd door kronkelende steegjes en smalle straten geleid, totdat ze bij een oud gebouw aankwamen in het hart van de stad. Het gebouw ademde een sfeer van vervlogen grandeur, met hoge pilaren en zware houten deuren die knarsten bij het opengaan. Binnen was de lucht warm en zwaar. Ze liepen door een doolhof van gangen tot ze uiteindelijk bij een brede deur aankwamen waar Kerstrechtbank op stond.

In het midden van de kamer stond een lange tafel waarachter een rits van rechters zat, hun gezichten versluierd door schaduwen. Josef werd naar een stoel geleid. De mannen die hem hadden binnengebracht namen hun plaatsen in aan weerszijden van de deur als onbewogen schildwachters. 'Josef K.', bulderde de hoofdrechtbank. 'U bent gedagvaard om voor de kerstrechtbank te verschijnen. De aanklacht luidt geestelijke verwaarlozing.'

Josefs hart bonkte in zijn keel. 'Geestelijke verwaarlozing? Ik snap het niet. Ik leef mijn leven zoals ieder ander. Ik volg de regels, ga naar mijn werk. Ik doe niemand kwaad!'

De hoofdrechtbank boog zich naar voren, maar zijn gelaatstreken waren nog steeds onzichtbaar. 'Jouw leven is er een van gehoorzaamheid zonder overtuiging. Je begrijpt de diepere betekenis niet. Je hebt de bewegingen van het leven doorlopen, maar je hebt niet echt geleefd. En nu, in deze tijd van het jaar, wanneer de wereld is gevuld met licht en hoop, blijf je bewust achter in de duisternis.'

'Maar ik heb niets verkeerd gedaan! Ik heb nooit beweerd meer te zijn dan ik ben.'

'Dat is nu precies het probleem. Je hebt je leven beperkt tot het tastbare, zonder ooit dieper te graven naar de betekenis ervan. Kerstmis is geen gewone tijd van het jaar. Het is een periode waarin de sluier tussen het zichtbare en het onzichtbare opgehaald wordt, waarin de mogelijkheid van transformatie op zijn hoogtepunt is. Toch heb je jezelf hiervan afgesloten, tevreden om te bestaan in een staat van spirituele inertie.'

De woorden raakten Josef diep. Niet omdat ze hard waren, maar omdat ze resoneerden met een waarheid die hij lang had geprobeerd te negeren. Hij was altijd trots geweest op zijn rationaliteit, op zijn vermogen om door de wereld te navigeren zonder te bezwijken aan sentimentaliteit en gevoeligheden. Maar nu, geconfronteerd met de plechtstatigheid van de rechtbank, realiseerde hij zich hoeveel hij had gemist.

'Wat moet ik doen?', fluisterde Josef.

De hoofdrechtbank zweeg even, alsof hij de vraag zorgvuldig overwoog. 'Dit is geen proces in de traditionele zin', zei hij uiteindelijk. 'Er hoeft geen oordeel geveld te worden, er hoeft geen straf te worden opgelegd. Het proces zit in jezelf, Josef K. Het leven is rijker dan een aaneengeregen keten van routines.'

Josef absorbeerde het gewicht van de woorden. De kamer, de rechtbank, de wereld om hem heen leek te verschuiven, alsof alles hem een kans bood om de dingen opnieuw te zien. De sneeuw buiten, de glinsterende lichten, zelfs de ijzige lucht die in zijn huid beet - alles voelde anders, alsof het doordrenkt was met een betekenis die hij nooit eerder had waargenomen.

'Ik zal het proberen', zei Josef vastberaden. 'Ik zal proberen te zien wat ik heb genegeerd en te voelen waar ik mezelf voor heb verdoofd.'

De hoofdrechtbank knikte. 'Dan is je proces begonnen. Of je jezelf schuldig pleit of vrijspreekt hangt geheel af van jezelf, Josef.'

Toen Josef het gebouw verliet omhulde de winterkou hem als een verwachte aanwezigheid. Hij verwelkomde de aanraking omdat ze hem leek te wijzen op een diepere waarheid. De wereld was onveranderd, maar toch doordrenkt met de belofte van groei. Een subtiele schoonheid, altijd aanwezig maar onopgemerkt, diende zich nu aan met een zacht maar zeker licht. ♦

Zelfstandigheid, initiatief en durf

Door **Eigenheimer** en **Edwin Spoelstra** Fotografie **Kevin Bekkering**

Sinds twee jaar is in Noordlaren een B3-school gevestigd. Dat is een school die geen geld van de overheid krijgt en op een andere manier lesgeeft dan gangbare scholen.

In het onderwijsveld bestaan verschillende ideeën over de meest effectieve manier om kennis en vaardigheden over te dragen. Dit artikel belicht één mogelijke aanpak die binnen de pedagogiek zowel voor- als tegenstanders heeft.

Het Labyrint geeft voortgezet onderwijs aan leerlingen van elf tot twintig jaar. De school wordt bemenst door vrijwilligers en zzp'ers, bekostigd door ouders en ondersteund door de dorpsgemeenschap.

Linda van der Grijsparde, in het dagelijks leven onderwijskundige in het hoger onderwijs, is voorzitter van het bestuur. In dorpshuis De Hoeksteen, een van de locaties waar het Labyrint huist, vertelt zij over deze bijzondere plek.

Eigenwijs

Het Labyrint wil een alternatief bieden voor gangbaar, curriculum-gestuurd onderwijs. Zij noemt dat eigenwijs. 'Wij vinden het veel mooier als leerlingen de ruimte krijgen en hun eigen pad mogen ontdekken', vertelt Linda.

Breder dan alleen het cognitieve

Op het Labyrint is er geen vast curriculum en worden er in de regel geen cijfers gegeven.

Leerlingen kiezen thema's of interessegebieden en koppelen daar concrete projecten aan. 'Kennis beklijft veel beter als je het kunt koppelen aan je interesses, bepaalde betekenisvolle activiteiten, of je eigen wereld', bepleit Linda.

Docentgestuurd onderwijs is er wel, als de leerling daarvoor kiest. Hiervoor zijn vakdocenten beschikbaar. Daarnaast zijn er mensen met veel verschillende achtergronden die werken als coach of vrijwilliger.

Leerlingen houden hun voortgang bij in een portfolio dat ze regelmatig bespreken met hun coach en ouders in een zogeheten driehoeksgesprek.

Leer mij het zelf doen

Op het Labyrint staat het initiatief van de leerling centraal. 'Volwassenen zijn geneigd om het over te nemen als er een vraag komt, terwijl je het ook terug kunt geven en kijken hoe je iemand op weg kunt helpen.'

Leerlingen kiezen zelf hun coach uit. Samen werken ze naar een doel, wat de leerling zelf heeft bepaald. Het is niet zo dat leerlingen volledig op zichzelf zijn aangewezen. Ze worden geholpen met keuzes maken en het bereiken van hun doelen. 'De eerste stap moet een vrije keuze zijn om het op deze manier te willen doen', zegt Linda. Om dat te stimuleren, worden leerlingen geprikkeld met veel aanbod uit allerlei invalshoeken. Bijvoorbeeld met inspiratiesessies, waar vaklui komen vertellen over wat ze doen.

Leerlingen komen vaak uit het gangbaar onderwijs. Ze hebben tijd nodig om te landen, te ontscholen en te ervaren dat ze zelf keuzes kunnen maken. En dat ze daar ook zelf initiatief voor moeten tonen.

Zaken als goede of slechte ervaringen op vorige scholen, opvattingen over hoe leren "hoort", of (aangeleerde) passiviteit bepalen hoe snel leerlingen zich kunnen

aanpassen aan deze leervorm en hoeveel begeleiding ze nodig hebben.

Sociocratie

Besluiten worden genomen op de sociocratische manier. Dat wil zeggen dat een besluit pas genomen kan worden als iedereen ermee kan leven. 'Het is een keuze om op een bepaalde manier met macht om te gaan.'

In bijeenkomsten, zogeheten kringen, worden vraagstukken eerst uitgevraagd. Iedereen komt aan de beurt en wordt gehoord. Als mensen het niet eens zijn met een voorstel, komen ze met een alternatief. Dit leidt tot meer gedragen besluiten. 'Er komen hele andere oplossingen uit dan je van tevoren bedacht zou hebben.'

Het is geen wassen neus. 'In de schoolkring besluiten echt de leerlingen, docenten, coaches samen over alles wat de school aangaat', benadrukt Linda. Leerlingen voelen dat ze mogen meeprenen en onderdeel zijn van de samenleving. Hierdoor nemen ze ook meer initiatief.

Gemeenschappelijke aansprakelijkheid

Het Labyrint zorgt op een aantal manieren voor een veilige en geborgen omgeving voor hun leerlingen.

Door persoonlijke begeleiding wordt het kind in het geheel gezien. Doordat leerlingen mogen nadenken over wat ze willen, leren ze ook zichzelf beter zien.

De klassen bestaan uit leerlingen van verschillende leeftijden. Hierdoor voelen leerlingen minder druk om zich met elkaar te vergelijken. Leerlingen mogen zichzelf zijn. En door eigen verantwoordelijkheid, initiatief en sociale vaardigheden te oefenen, voelen ze zich veilig genoeg om elkaar aan te spreken en problemen bespreekbaar te maken. Door de sociocratische kringen komt iedereen aan de beurt en wordt gehoord. Er wordt gewerkt aan het instellen van een bemiddelingskring, waar iedereen, als er zich iets voordoet waar ze zich niet prettig bij voelen, dat kan inbrengen.

Midden in de maatschappij

Tijdens het interview komt de beheerder van het dorpshuis langs om te vragen of Linda straks wil afsluiten. 'Wij zijn echt onderdeel van het dorp', beaamt Linda. Het café - een project van leerlingen - wordt gedragen door de Noordlarenaren, want die drinken daar hun kopje koffie. Bij andere ondernemers kunnen leerlingen soms ook meehelpen. Het Labyrint wil toegroeien naar een nog meer open gemeenschap, zodat mensen zich uitgenodigd voelen om ieder moment binnen te lopen.

Het Labyrint werkt nu vanuit verschillende gebouwen in het dorp, maar wil ooit een eigen gebouw hebben. Het ideale schoolgebouw zou in de natuur zijn, met het bos op loopafstand, op een plek met meerdere woongemeenschappen en ondernemers om mee samen te werken. Met een muzieklokaal, techniekruimte, creatieve ruimte. 'Een gebouw waar je doorheen kunt bewegen', aldus Linda.

Voor nu zijn de grootste uitdagingen de beperkte middelen waarmee de school draaiende moet worden gehouden en het feit dat Het Labyrint bij het grootste deel van de doelgroep niet bekend is. ♦

KUNST OP STRAAT

Draaksteken in Norg

Door **Natalja Oosterbaan** Fotografie **Frits Blom**

In de tijd dat er nog verhalenvertellers bestonden was er één in het Drentse Norg die aan de brink vertelde over een draak die naar zwavel stonk, hier en daar een geitje verschalkte en akkers in brand stak wanneer hij nieste. De mensen geloofden dit alles zo oprecht dat de draak op een dag werkelijk verscheen. Hij

stonk inderdaad naar zwavel, verschalkte een geitje of twee en brieste tenslotte een geheel korenveld tot as. Onmiddellijk gaven de mensen in Norg de verhalenverteller hiervan de schuld. Hij had ze immers ergens in doen laten geloven wat voorheen niet bestond. De verhalenverteller zei dat het aan de mensen zelf lag en dat ze niet alles moesten geloven wat hun werd verteld.

Maar de mensen in Norg luisterden al niet meer en namen de verhalenverteller gevangen. Nu moesten zij de draak nog zien te vangen. Hiervoor plaatsten zij een metershoge kooi op de brink en lokten de draak met een pasgeboren geitje. Toen de draak eenmaal was gevangen, haalde men opgelucht adem. Maar niet voor lang. De draak ontstak in woede en brulde dag en nacht. De mensen in Norg sliepen niet meer en vreesden voor hun leven. Ten einde raad besloten zij de draak dan maar te doden. Maar wat ze ook probeerden, het lukte niet. Ze geloofden nog steeds in het bestaan van de draak en zodoende bleef het beest in leven. Wat te doen?

Na wijs beraad hingen de Norgenaren ten slotte de verhalenverteller maar op. Hij was de bedenker van de draak en uiteindelijk moet er nu eenmaal altijd iemand boeten. Terwijl zijn lichaam verstijfde, verdween zijn drakenverhaal met hem en verstomde ook de woede van de draak in de kooi. Hij veranderde in een bronzen beeld.

Iedereen had berusting met deze gang van zaken. Tot de dag dat een stelletje beroepsalcoholisten het jolig vond om het bronzen beeld te vandaliseren. De draak ontstak opnieuw in woede en een rits aan branden in de omgeving volgde. De bevolking begon ook weer te geloven in het beest. Zo riepen de mensen het onheil over zichzelf af.

Tegenwoordig is de drakenkooi met een flink slot verstevigd en is de rust teruggekeerd in Norg. Niemand weet voor hoelang. Weinigen horen de schreeuw van de draak als het weer onstuimig is. Of toch wel? Misschien dat een verhalenverteller hem hoort. Maar ja, wie gelooft er nog een kunstenaar vandaag de dag?

WALLY

Door **Saffira Rijkee**

Weleens kattenpoep uit de wieltjes van een robotstofzuiger gepulkt met een cocktailprikker omwikkeld met een schoonmaakdoekje? En dan met een kloppende wang omdat je een zenuwontsteking hebt en moet wachten tot een weekendtandarts tijd heeft je de wortelkanaalbehandeling te geven waar je zo naar verlangt? Niet? Dit was ook mijn eerste keer.

Wij hebben al jaren een robotstofzuiger. Hij heet Wally, naar de Disneyfilm over een schattige robot. Onze katten heten Mittens en Snorrebaard. De eerste naar een kat uit wederom een Disneyfilm, de tweede naar de kat uit Pinkeltje. Mittens is zo'n lieve kat dat hij nog steeds zou blijven spinnen en kopjesgeven als een kind van drie hem bij wijze van spreken aan zijn kop zou optillen en het hele huis door zou slepen. Snorrebaard is op zijn manier lief, voor ons. Van mensen buiten ons huis moet hij niets hebben. Soms bijt hij. Maar dat zijn liefdesbeetjes, weten wij. Mijn moeder, die tijdens onze vakantie voor de katten zorgt, geeft hem toch maar eten met ovenhandschoenen aan.

Maar goed.

We zijn net terug van onze vakantie uit Noorwegen. De katten zijn zoals altijd helemaal van slag omdat we twee weken zijn weggeweest en omdat ik van de kiespijn niet kan slapen, zit ik al een tijd met beide katten op de bank vroeg in de ochtend. Om 08:00 uur ga ik nog even naar boven. Normaal is het geen probleem als Wally - die om 08:50 uur aan zijn werk begint - aangaat in het bijzijn van Mittens en Snorrebaard. Maar ik denk dat Mittens er na twee weken met open deuren leven niet meer aan gewend is dat hij niet weg kan en van angst in de hoek naast de eettafel poept. Wally, trouwe bediende die hij is, veegt de boel netjes bij elkaar met zijn borstels en neemt het allemaal mee naar zijn huisje, in zijn opvangbak en onder zijn wielen. Natuurlijk niet voor hij de rest van de woonkamer nog eens grondig bij langsgaat.

Ik had er weleens filmpjes van gezien. Van waarom de combinatie van een huisdier alleen met een robotstofzuiger soms niet handig is. Bij ons was het nog nooit mis gegaan. Maar die géur toen ik beneden kwam. Die sporen over de hele kamervloer. Het rode knipperende lampje van Wally's station dat meldde dat de afzuigbak verstopt zat. Bedenken hoe je kattenpoep uit hele kleine kiertjes en hoekjes krijgt.

Kon er best nog bij hoor.

S
T
O
P

D
E

T
I
J
D

Door **Yvonne Vast** Illustraties links: **Iris Sloot**, boven: **Can Kaya**

Al decennia spreken wetenschappers van een verzwakkende Golfstroom. Inmiddels is het kantelpunt bereikt, de Golfstroom gaat stilvallen. Nu pas maken de mensen zich zorgen. De winters worden gestaag onvriendelijker, zoveel heeft pake wel gemerkt. De toekomst? Een Nederland met kille winters en frisse zomers, volgens sommigen. Volgens anderen is dit het begin van een nieuwe ijstijd. De kans dat een man van zijn leeftijd het zal meemaken acht hij nihil. Zijn kleindochter daarentegen, dat griezelt hem.

Veertien dagen vorst heeft hij nu geteld, de emmer in zijn hand is inmiddels leeg. Fenna wrijft de laatste korrels zout van haar handschoenen. Het zout ligt mooi verdeeld over de oprit, met wat extra in de bocht. Ondanks zijn nadrukkelijke advies, neemt zijn zoon Jelle deze altijd te scherp. Zo moet het goed gaan. Meer kan hij niet doen.

Ze keren om, huiswaarts. Kale plekken in de witte vlakte onthullen wat eronder verborgen gaat. Gras of klei, met name. 'Is sneeuw nou bevroren regen, of hoe zat het ook alweer, pake?' vraagt Fenna, terwijl ze wat sneeuw uit de berm graait. 'Nee, dat niet, dan krijg je hagelstenen. De wolken die zich op kilometers hiervandaan vormen,' hij kijkt onder de rand van zijn baret omhoog, 'bestaan uit waterdamp. Als deze waterdamp befrist worden het ijskristallen. Deze ijskristallen kunnen aan elkaar gaan plakken, en vormen zo samen een sneeuwvlok.' Ze kijkt opzij. Zijn neus is rood van de kou en blaast stoomwolkjes. 'En ook interessant, Fenna', vervolgt hij, 'de meeste regen die valt is ooit sneeuw geweest, maar dan is het onderweg al gesmolten.' In de gang verwisselen ze hun schoenen voor pantoffels. Fenna gaat languit op de bank liggen. Hij zakt in zijn luierstoel. De TV weer aan. Geen dag zonder weerbericht, en zeker niet nu. *"Nu het weer. Het lagedrukgebied blijft voorlopig aan houden. Koude lucht wordt uit het noorden aangevoerd over West-Europa. De temperatuur zal vannacht dalen naar -8 °C in de noordelijke provincies, meer richting het zuiden zal het een aantal graden warmer blijven (...)."*

Bijzonderheden die hij observeert, noteert hij, gewoon hobbymatig. Zoals hevige plensbuien, hagelstenen zo groot als pingpongballen of extreme droogte. 'Geen regen, geen zegen', is zijn devies. Soms steekt hij een bezielde verhaal af over de relatie tussen boer en water. Balanceren tussen droogte en overschot. Het doen met wat de natuur je geeft. Manieren om de natuur naar je hand te zetten, m  r de natuur is altijd oppermachtig, besluit hij dan.

Fenna zoekt door de ruit naar het licht van naderende koplampen. Waar blijft heit nou? Het glas toont slechts een

reflectie van het stilleven binnenshuis. *"Welkom bij een extra uitzending van Omrop Fryslân. Ik sta hier bij het kanaal De Swette in Leeuwarden. Een ijsmeting wordt momenteel verricht. Gisteren was het ijs 11,8 cm dik. Zoals u ziet, verzamelen vele toeschouwers zich achter mij. Iedereen vraagt zich af: hoeveel zou het ijs zijn gegroeid? Krijgen we een herhaling van zestig jaar geleden? (...)."* Hij was erbij, zestig jaar geleden. Een spanningsveld hing als een enorme mistbank over de provincie. Tot bleek dat het ijs dik genoeg was. Daar stonden ze: 4 januari 1997, 05:30 uur 's ochtends. Destijds pezige twintigers. Hij schaatste met Bauke, zijn jeugdvriend en de wind was snijdend. Wisselend gaven ze elkaar dekking. Tweehonderd km schaatsen is geen vanzelfsprekendheid. Er kon maar een van beide de winnaar zijn, graptten ze, dus de laatste vijftien km zouden ze de eindsprint inzetten. Zover kwam het niet. Na de stempelpost in Franeker bleef Bauke haken in een scheur in het ijs. Een flinke smak en een gebroken pols tot gevolg. Dus heeft hij de tocht alleen afgemaakt. Het gips van Bauke werd na vijf weken verwijderd. Hij bewaarde het, "mijn eremeda  le", zei hij met een knipoog. En nu is er een kans om het opnieuw te beleven. Als toeschouwers weliswaar, maar dat hindert niks.

"Ik hoor dat het inmiddels om 13,5 cm ijsdikte gaat. Met de aanhoudende vorst wordt een ijsgroei van 1    1,5 cm verwacht. De kans is groot dat de heilige 15 cm morgen aangetikt wordt! (...)." Pake verlaat stilltjes de kamer. Fenna hoort gerommel boven haar. Dan zwaait de woonkamerdeur open. 'Joehoe, ik ben er!', roept Jelle. Fenna springt op. 'Sorry dat ik wat later ben, de wegen lieten het niet toe. Sneeuw vermengd met pekkel, wat een glibberige bende wordt dat.' De geur van frituur glipt langs haar vader naar binnen. 'Verrassing!' Hij tovert een zak met eten achter zijn rug vandaan. Pake lijkt verlokkt door de geur en stommelt naar beneden. Ze schuiven aan tafel. 'Weet je dat ik destijds even oud was als jij nu?', pake zoekt oogcontact met Fenna. Dan tovert hij iets onder de tafel vandaan. 'En ik heb hem nog, hoor!' Trots toont hij een feloranje Unoxmuts met roodwitblauwe boord. Het bolletje wol op de top zwicht direct onder de zwaartekracht en valt overzij. Het pomponnetje hangt er verloren bij, als een slaphangend blad aan een verwelkte plant. Ze barsten in lachen uit. 'Het heeft even wat onderhoud nodig, maar dan is 'ie zo goed als nieuw', zegt Jelle. Fenna knikt. 'Waarom ook niet?!' Ze strekt uitnodigend haar arm uit richting de muts. 'Het zal mij een waar genoegen zijn deze muts te dragen tijdens de tocht', zegt ze overdreven plechtig als pake haar de muts overhandigt. Ze maakt een lichte buiging en schuift de muts over haar lichtblonde haar. ♦

Niemandland

Op de fiets dwars door de VS

Door **Hannie Poletiek** Fotografie **Mark Timmerman**

Oneindige wegen, drukke steden, leegte of druk verkeer, hittegolf en wildernis trotserend, fietste oud-hoofredacteur Wim Reckers 6300 km van Oost naar West door de VS. 'Ik heb veel behulpzame mensen ontmoet waar ik indringende gesprekken mee had. Het meest opvallend zijn de fanatieke Trump-aanhangers die je niet over het hoofd kunt zien. Ook de vele daklozen die aan hun lot worden overgelaten maakten indruk op mij.' Wim heeft alles vastgelegd in een boek, *Niemandland*.

Als oud-hoofredacteur kent hij de redactie en de doelgroep van De Riepe goed. Dit verklaart ook zijn aandacht voor daklozen tijdens zijn lange tocht.

Wat eraan voorafging

Wim is geboren en getogen in Valthermond, zijn vader was rijwielhandelaar. Hierdoor was hij al op jonge leeftijd een fervent fietser. 'Na mijn studie geschiedenis in Groningen heb ik gewerkt voor de Eems Dollard Regio. Mijn taak was het toerisme in dit gebied op gang brengen. Hier heb ik geleerd dat Duitsers eigenlijk best op ons lijken en heel gastvrij zijn. Leuk werk, maar ik had behoefte aan een andere uitdaging. In het Dagblad van het Noorden (toen nog Nieuwsblad van het Noorden) stond een advertentie voor een hoofdredacteur van de straatkrant van Groningen. Het was 1997 en de gemeente begon een straatkrant om de overlast van daklozen terug te dringen. We gingen op bezoek in Utrecht, Nijmegen en Amsterdam waar ze al een straatkrant hadden. Zo ben ik betrokken bij de beginjaren van De Riepe. Eerst alleen voor Groningen, maar al snel sloot Friesland hierbij aan en later ook Drenthe. Zo werd het de straatkrant van Noord-Nederland. Acht jaar later werd ik manager van de divisie daklozen. In 2010 koos ik even voor heel wat anders en coördineerde ik weerbaarheidstrainingen op scholen in Hoogezand. Na twee jaar werd hierop bezuinigd en kon ik gelukkig terugkomen bij WerkPro als manager van de bewaakte fietsenstallingen. Fietsen was helemaal mijn ding, dus dat was een mooie taak voor mij.' In 2022 stopte Wim vroegtijdig met werken om zijn ultieme droom te verwezenlijken.

Van West naar Oost op de fiets

'Ik heb een goede trekkingfiets gekocht en mijn droomreis kon beginnen: van West naar Oost door de Verenigde Staten.'

Zichzelf bijna verontschuldigend legt Wim uit waarom Noord-Amerika. 'Het heeft iets dubbels. Trump en zijn aanhangers spreken mij niet echt aan, maar uit dit land komen veel goede muzikanten, tv-series en films. Dit maakte mij nieuwsgierig en ik wilde dit land bezoeken op de fiets, omdat ik dan meer in contact kom met de bevolking, en de reis gaat langzamer. En inderdaad, mijn fiets zorgde voor positieve aandacht, het heeft alle verwachtingen overtroffen. Ik heb veel mensen ontmoet en diepgaande gesprekken gevoerd. Ondanks dat het veelal Trump-aanhangers waren, vond ik ze erg aardig. Zo bracht een mevrouw mij belangeloos zeventig km verderop naar een dorp waar ik mijn fiets kon laten repareren. Onderweg stak ze de loftrompet over Trump, en ach die gekke dingen die hij zegt, die moest ik niet te serieus nemen, dat is theater. Ik begrijp hun frustratie, het binnenland is een verwaarloosde samenleving.' In grote lijnen zitten de democraten aan de kust en de republikeinen in het binnenland.

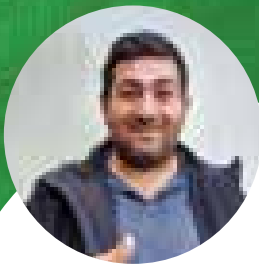
Dakloosheid in The States

'Daklozen krijgen hier nauwelijks steun van de overheid. Alles draait hier om geld en succes. Zonder geld ben je een loser en dat is je eigen schuld. Veel mensen raken verslaafd, de laatste jaren zie je veel medicijnverslaving. In 2022 telde Philadelphia 75.000 verslaafden, vooral opium en medicijnen. Het is een blanke middenklasse die afglijdt, de zwarten en latino's zijn er minder slecht aan toe.'

Terug in Nederland na drie maanden VS, is Wim dankbaar in een land te leven waar dakloosheid wordt aangepakt als een gezamenlijk probleem en waar je nooit ver hoeft te fietsen om iemand te ontmoeten. ♦

WAAR BEN JIJ DANKBAAR voor in 2024?

Illustratie Can Kaya

"Mijn familie en kinderen wonen in Roemenië, dat vind ik moeilijk. Maar ik ben dankbaar voor alle mensen die bij mij een Riepe kopen. Met kerst kopen ze extra vaak, dat is voor mij een goede tijd."

Adi Romulus Cîrpaci
Riepe-verkoper bij AH XXL
in Leeuwarden

Fotograaf Marcel J. de Jong

"Ik ben dankbaar voor het feit dat we al zo lang in vrede en veiligheid mogen leven. Komend jaar is het tachtig jaar geleden dat de Tweede Wereldoorlog ten einde kwam. In Noord-Nederland gaan we dat uitgebreid vieren en herdenken. Vrede is niet vanzelfsprekend. Oorlog en geweld zijn afschuwelijk. Daarom ben ik dankbaar dat we in het noorden mensen die moeten vluchten uit oorlogsgebieden, ruimhartig opvangen. Het is fijn dat we ook in deze tijd oog houden voor onze medemens."

Jetta Klijnsma
Commissaris van de Koning
in Drenthe

"Ik ben dankbaar dat ik De Riepe mag verkopen. Ik doe dit al 17 jaar. Ik ben dankbaar voor het leven."

Anne Spee
Riepe-verkoper bij de Plus,
Indische buurt in Groningen

"Ik ben pas geleden geopereerd in Roemenië aan mijn aorta. Deze operatie heeft 4x plaatsgevonden zonder succes. Binnenkort ga ik weer onder het mes. Ik ben dankbaar voor de mensen in Nederland die mij steunen. Dit helpt mij om verder te gaan, ik word er sterker van. Ik ben blij weer in Nederland te zijn."

Romulus Cîrpaci
Riepe-verkoper bij AH
in Assen en Meppel

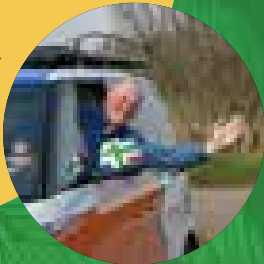
"Ik ben dankbaar dat ik in Drachten terecht kan op de camping in mijn karavaan. Ik wil graag een huis, maar dat is moeilijk."

Romulus Ciurariu
Riepe-verkoper bij AH in
Borger en Dokkum

Fotograaf Thijs Koetsier

"Voor mij zit dankbaarheid in de kleine dingen van het leven. Thuiskomen bij José, mijn kinderen die wekelijks komen eten, het dagelijkse belletje met mijn broer en het visje op woensdag en vaak ook vrijdag. De plek waar ik mag wonen met uitzicht over velden tot aan de horizon. De fijne mensen die ik om me heen mag hebben. Maar ook het werk dat ik mag doen en de Groningers, die ik mag ontmoeten."

Ronald Niemeijer
presentator/verslaggever
RTV Noord

Fotograaf Judith Lechner

"Ik ben vooral dankbaar voor de ontmoetingen met mensen die mijn leven een bepaalde wending hebben gegeven. Leraren, familie, vrienden maar ook schijnbaar toevallige voorbijgangers of kortstondige contacten. Vaak op een manier die ik zelf niet had gedacht. Mijn leven is daardoor verrassend geworden en het maakt me - zelfs nu nog - nieuwsgierig naar wat het me verder brengt."

Els Rengenhart
gepensioneerd
ergotherapeut

"Ik ben dankbaar dat ik De Riepe mag verkopen in Veenwouden. In Veenwouden wonen veel goede mensen."

Anghelina Cîkrariu
Riepe-verkoopster bij Plus
in Veenwouden

Fotograaf Reyer-Boxem

"Ik ben gelukkig met de poëzie in mijn leven, alle kleine dingen die me laten dromen, die energie en inspiratie geven. (Ook wanneer ze niet rijmen.)"

Arjan Hut
dichter van Fryslân

"Ik ben dankbaar voor mijn vrienden in Drachten die mij helpen. Ze kopen kleren voor mijn kinderen in Roemenië en ook spullen voor mij. Niet iedereen begrijpt waarom ik niet werk en De Riepe verkoop."

Adelina Rastas
Riepe-verkoopster,
Kiryat Onoplein
in Drachten

Een carrière in de verslavingszorg

Door **Michelle Wubs** Fotografie **Mark Timmerman**

Na zeventien jaar als verslavingsarts gewerkt te hebben bij VNN, geniet Chientje Vos van haar pensioen. In haar lange loopbaan behandelde ze mensen met zware verslavingsproblemen. Tekenend voor de band die ze met haar cliënten opgebouwd heeft is dat een aantal van hen aanwezig waren op haar afscheidsreceptie. Nu ze is gestopt, blikt Chientje terug.

‘Als verslavingsarts heb ik allerlei mensen behandeld. Ik had als regiebehandelaar verantwoordelijkheid over een FACT-team, waardoor tweehonderd cliënten verzorgd worden. Hiertussen zitten harddrugverslaafden, alcoholisten en ook mensen uit de prostitutie. FACT (Flexible Assertive Community Treatment) is een vorm van behandeling die gebruikt wordt in de verslavingszorg. Sinds een klein jaar heten we Outreachende Verslavingszorg, waar we nog wel werken met de FACT-methodiek. Ook was ik regiebehandelaar bij de HBU, Heroïne Behandel Unit. Verslavingsarts is een heel breed vak.’

Ingerold

‘In 2007 kwam ik bij VNN terecht als verslavingsarts. Daarvoor heb ik 23 jaar bij urologie als verpleegkundige gewerkt, waardoor ik veel ervaring met het “ongemakkelijke” gekregen heb. Na een verkorte opleiding geneeskunde heb ik drie maand ergens anders gewerkt, maar dat was niks. Een studiegenoot werkte bij de verslavingszorg, die mij vertelde dat ik daarin wel kon gaan werken en zo ben ik daar ingerold. Ik heb een fantastische carrière gehad, maar ook heftige dingen meegemaakt. Over het laatste kan ik helaas niet vertellen om de privacy van mijn cliënten te beschermen.’

Bijstaan

‘Verslavingszorg is een sociale geneeskunde. Als verslavingsarts waak je over de psychische en lichamelijke gezondheid van de cliënt. Je ondersteunt ze en signaleert of ze zich lekker voelen of niet. Het allerbelangrijkste wat je doet is dat je naast hen staat. Nu kost het wel een tijd om een vertrouwensrelatie met deze groep op te bouwen. Ze hebben veel meegemaakt, traumatische achtergronden als misbruik, verslaafde ouders, noem maar op. Als je eenmaal een band met ze hebt opgebouwd is dat heel lonend. ‘We geven harddrugpatiënten medicijnen als methadon zodat ze niet ziek worden van ontwenningsverschijnselen. Deze bevatten opiaten, pijnstillers die ook in drugs zitten, zodat ze dat middel wel binnenkrijgen maar minder tot geen

drugs gebruiken. Het methadon is dan een vervanger, wat we langzaam afbouwen.’

Geen verschil

‘Als ik tegenover patiënten zat dacht ik vaak, wat is nou het verschil tussen hen en mij? Ik heb gewoon meer geluk gehad. Het kan iedereen overkomen, voor hetzelfde geld zat ik aan de andere kant van de tafel. Wel vraag ik me af of ik het wel zou kunnen overleven als ik de dingen had meegemaakt die zij hebben meegemaakt. Deze mensen zijn zo oersterk, ik heb er veel respect voor. Ze hebben echt moeten overleven, en doen dat nog steeds. Ze gebruiken drugs of alcohol om even te ontsnappen aan hun pijn. Om even niks meer te voelen, om even een blij en kalm gevoel te krijgen.’

Albert

Albert was een van de cliënten van Chientje en heeft lang bij haar gelopen. ‘Ik kwam jaren geleden bij VNN terecht. Chientje heeft mij naar een afkickkliniek verwezen voor mijn alcoholgebruik. Ik dronk een krat bier per dag, dat zijn 24 blikjes. Nu drink ik nog vier blikjes per dag. Ik ben nog steeds bezig met minderen, want veel alcohol is echt niet goed voor je. ‘Nu heb ik mijn eigen plekje van waaruit ik een naaiatelier heb. Het naaien heb ik als jongetje geleerd van mijn moeder. Mijn naaiatelier is eigenlijk begonnen in het Twaalfde Huis, waar ik kleren maakte of herstelde voor het personeel en de mensen die daar kwamen. Nu doe ik dat voor mensen die bij mij in het gebouw wonen en voor degenen die niet veel geld hebben. Ook kook ik elke avond, ik kan goed koken. ‘Het is jammer dat Chientje met pensioen gaat. Patiënten noemen haar weleens een heks, maar dat komt omdat ze hun niet geeft wat ze willen. Ze heeft een eed afgelegd en moet zich aan de regels houden, wat ze ook deed.’ Als afscheid zingt Albert met spreekpop Elmo een liedje voor Chientje.

Menno

Ook Menno was een van de patiënten van Chientje en heeft een aantal jaar bij haar gelopen. ‘Drie of vier jaar geleden heb ik Chientje leren kennen. Ze was mijn eerste contactpersoon bij VNN. De eerste keer dat ik haar tegenkwam was ik totaal van de wereld, ik lag op een bankje hier in de stad. Ik word nu begeleid in medicatie en word bijgestaan met waar ik doorheen ga. Chientje heeft me in de goede richting gezet en me er verder bovenop geholpen. Ze is een topvrouw en gaat nu een welverdiend pensioen in.’ ♦

“Wat is nou het verschil tussen hen en mij?”

‘PESTEN OF GEPEST’, THAT’S THE QUESTION!

Door **Edwin Spoelstra** Illustratie **Robby Bakker**

‘Pesten of Gepest’, that’s the question!
Bij de vraag ‘pesten of gepest’ denk je niet direct aan dankbaarheid, het thema van deze editie. Laat staan ‘pesten of gepest’ als kerstgedachte, hooguit een dankbare gedachte dat je nooit gepest of Pester bent geweest! We hebben allemaal wel een gedachte bij pesten en meestal een zorggedachte bij de huidige jeugd op school.

Pesten of Gepest?

Ouders, leerlingen en onderwijsprofessionals hebben allemaal wel een tipje van de ijsberg gezien van het pesten door de huidige jeugd. Het meeste pesten vindt overigens – online – onder water plaats. Gelukkig hebben de professionals veel geleerd van het onderwerp. Pesten wordt niet voor niks behandeld in menig schoolcurriculum. We weten inmiddels dat Pesters op scholen in de minderheid zijn en dat de ‘stille’ omstanders een belangrijke rol te vervullen hebben. Verder weten we dat pesten van alle leeftijden is en dat het naast het schoolplein ook voorkomt in sportkantines, op werkplekken, bij Vandaag Inside en ook op de straat. De straat kent vele stille omstanders.

De Straat

We kennen de verhalen van pesten uit eerste hand. We spreken onze straatkanjers geregeld bij de uitgifte van ons straatmagazine bij het Twaalfde Huis. We vragen het aan onze Straatkanjers: “pesten of gepest?”. “Gepest”, is vaak het antwoord want de Pesters zijn gelukkig in de minderheid op straat. “Ik word vaak belachelijk gemaakt”, zegt een van onze straatkanjers. Het uitschelden is nog altijd de meest voorkomende vorm van pesten op straat, maar we horen ook andere verhalen van de straat. Studenten die over de tenten van daklozen urineren of fysieke vormen van pesten, een

klap in je gezicht. Veel van onze straatkanjers zijn inmiddels bekende gezichten en worden als zodanig ook belachelijk gemaakt.

Omstanders

Je hoort vaak dat omstanders op het schoolplein en op de straat zich niet bemoeien met pestgedrag. Vaak ook uit angst om zelf gepest te worden, vandaar “the question, pesten of gepest?”. Maar zoals eerder vermeld, de stille omstanders hebben een belangrijke rol te vervullen. Naast het kopen van een Riepe kun je ook melding maken van pestgedrag. “Pesters zijn het meest irritant in groepen”, zegt een van onze Kanjers. Dat weten we ook van de professionals, groepen hebben vaak hun eigen haantjes. Stille omstanders vinden we overigens ook in online community's!

**Hoe spijtig ook, het pesten
is niet voorbehouden aan
'de jeugd van tegenwoordig'!**

Hoop

Laten we warm afsluiten, het is inmiddels Kerst. “Stille Nacht”, heeft een andere context gekregen. Een hoopvolle, heilige nacht met een speciale rol voor de “Stille Omstanders”. Een belangrijke rol in een hoopvol kerstverhaal, een burgerrol. ♦

Ik wil weleens andere projecten aanpakken. Daar heb ik de afgelopen veertig jaar geen tijd voor gehad

BERT VISSCHER

Lust & Leven

Door Karel Lucidore en Yvonne Vast Fotografie Judith Lechner

Trippel-trappel, trippel-trap. De schimmel van Sinterklaasje op het dak? Nee, Bert Visschers rode schoentjes gaan nogal rap. Al dansen zijn muiltjes voorlopig voor de laatste keer in de solovoorstelling *Dat zie je een ander niet doen*. Toch is stoppen niet een woord wat in zijn vocabulaire voorkomt, Bert Visscher wil graag andere projecten een kans geven. Hij blijft, al is het in andere vormen, nog zo lang mogelijk feestjes bouwen in de Nederlandse theaters, ook in de Groningse Stadsschouwburg.

‘De Stadsschouwburg in Groningen was een van de eerste grote zalen waarin ik mocht spelen. Het is een van de prachtigste theaters van Nederland, de sfeer in de zaal ademt gewoon theater. Ik hou van de rode stoelen en de kroonluchters.’ Hij begon in het Kruithuis, de kleine zaal achter de schouwburg dat inmiddels als opslagruimte dient. ‘Toen ik zo’n dertig jaar geleden de grote zaal in mocht, vond ik dat geweldig. Mijn ouders en vrienden erbij. Het was heel bijzonder om te spelen in de stad waarin ik woonde.’

Een voorstelling, stel je voor

‘Voor elke voorstelling ben ik nog wel gespannen, maar dat is juist goed. Zonder die spanning wordt het ook een stuk minder sterk’, vertelt Bert terwijl zijn voet met de salontafel speelt. ‘Als je dan in de auto onderweg bent naar Amsterdam, denk je bij Lelystad toch wel even van: wat doe ik mezelf aan?’ Toch doet hij zijn werk met alle plezier. ‘Ik begin met schrijven en wanneer ik dan een stapel papier heb liggen en ik weet wat ik wil, huren we een theater af voor een week of tien dagen om het neer te zetten.’ Dat klinkt makkelijk genoeg, maar er komt meer bij kijken, ‘in de dertig tot veertig try-outs nodig ik ook vrienden uit die eerlijk zeggen waar het op staat. Dat werkt toch beter dan wanneer iedereen zegt dat het fantastisch en leuk is. Je moet af en toe op je flikker krijgen.’

Scherp je de show tijdens de tour ook aan? ‘Jazeker’, antwoordt Bert, ‘als ik tijdens een avond scènes te lang uitlek, dan vertellen de technici mij wel dat het de volgende keer beter moet.’ Zo heeft hij een sterk team om zich heen. ‘En die worden dan gelijk ontslagen’, grapt hij erachteraan.

Losers

Zijn shows staan bekend om de idioterie en de nog vreemdere types dan hemzelf. ‘Echt favoriete typetjes heb ik niet. Een van de leukste om te spelen vind ik wel de veteraan die stotterend een grote bek heeft over de oorlog, maar eigenlijk helemaal geen reet heeft gedaan. Die is gewoon niet te geloven.’ Ook het publiek vindt dat karakter erg geslaagd, mogelijk omdat ze hetzelfde vinden als Bert: ‘Ik houd wel een beetje van losers, degene die bij een marathon als laatste over de finish komt is veel interessanter dan de eerste.’ >>>

Fotografie Otto Janssen (achter de schermen, 2019)

Ook verliest Bert het weleens, wanneer hij bijvoorbeeld zijn eigen absurditeit beseft. 'Af en toe moet ik wel om mezelf lachen. Dan flikkert die stok van de veteraan uit mijn handen of donder ik bijna van het podium. Maar', verzekert hij, 'ik kan het verder zowat op de minuut spelen.'

Cabaret is voor het theater

'Ik geloof wel dat ik een aardig vrolijk mannetje ben, maar zo krankzinnig als in de shows ben ik thuis echt niet. Achter mijn bureau kan ik uren stilletjes werken of wanneer ik naar Spanje ga, hang ik lekker in mijn luie stoel. Mâär ik moet daarna wel weer wat doen!' Het gezin en de vriendenkring tellen dan ook niet als try-outs. 'We doen allemaal wel gek met elkaar, maar het wordt op tijd gecorrigeerd', zegt Bert met een knipoog.

Voordat hij het applaus zocht, stond hij voor de klas.

'Vroeger maakte ik er met de kinderen altijd ook een feestje van, maar de ongebreidelde gekte is alleen voor het podium.'

Op Schiermonnikoog kan hij ook heerlijk van de rust genieten, 'mijn vrouw en ik sjouwen dan over het Westerstrand om vervolgens nog een drankje te halen bij Van der Werff. Heerlijk.'

Dankbaar

'In oktober ben ik 64 geworden, dan ben ik toch blij dat ik het allemaal fysiek nog vol kan houden.' vertelt hij met een positieve blik in zijn ogen. 'Het is een stressvolle baan met al die voorstellingen, en daarom ben ik dankbaar dat ik nog kan huppen en springen.'

Twee jaar geleden kreeg hij te horen dat hij ziek was. 'Toen het woord kanker viel schrok ik me dood. Maar dat zit nu in kannen en kruiken. Ik hoef alleen maar heen voor controle en dat is mooi.'

Ook familie en vrienden zijn belangrijk voor Bert. 'Als je niemand om je heen hebt, is dat foute boel. Wees er daarom zuinig op. Ook ik zat er weleens doorheen, en dan is het fijn dat je terug kunt vallen op je omgeving. Voor mij zijn dat mijn vrouw, zoon en goede vrienden.'

Bert leest elke maand De Riepe. 'Ik voel me vereerd dat ik er weer in mag staan. Ik koop ook altijd De Riepe, soms wel drie of vier keer dezelfde. Ik vind het blad typisch Groningen, het heeft iets sympathieks.'

Vaarwel?

'Ik wil weleens andere projecten aanpakken. Daar heb ik de afgelopen veertig jaar geen tijd voor gehad.' Daarmee sluit hij de deur niet volledig voor soloshows: 'Als ik over drie, vier jaar nog een prachtig idee heb, scheuren we de theaters weer langs. Maar ik wil niet in zalen komen waarbij het publiek vertrekt. Ik wil niet die weg omlaag.' Toch blijft entertainment hem aantrekken. Bert vervolgt: 'Misschien totaal iets anders. Een muziekprogramma spelen in kleinere zalen lijkt me hartstikke leuk. Of misschien films of een ander project wat op mijn pad komt.' Hoe dan ook, de enthousiaste en ondernemende houding van Bert Visscher is voorlopig nog niet weg te denken. ♦

Sint Martinus pelgrimstocht !

start

Door **Arnold de Meijer** Fotografie **Judith Lechner**

Het begint langzamerhand een traditie te worden om rond 11 november, het Sint Martinusfeest, een maaltijd (Het Ganzenmaal) te serveren voor de daklozen van Groningen (vorig jaar slechts veertig deelnemers). Dit ganzenmaal wordt gefinancierd door hen die het zich kunnen veroorloven om twee maaltijden te betalen. Een nuttigen zichzelf en de andere is voor een dakloze. Dit ganzenmaal refereert aan Martinus (316 tot 397 na Christus) die eerst geen bisschop wilde worden en zich schuilhield in een ganzenhok.

‘Natuurlijk is de maaltijd de basis’, vertelt Jan Derksen (76) van De vrienden van de Martinikerk, ‘maar dit jaar staat er veel meer op het programma.’

Gulden Martinusweg

In 2023 is de Gulden Martinusweg gerealiseerd: een langeafstandswandelroute (LAW) van Groningen naar Utrecht (340 km). ‘Dit traject dwars door het midden van Nederland vult het deel in van de bestaande Martinusroute via Noord-Holland en de Afsluitdijk (Europese culturele wandelroute van Groningen naar Tours). Deze route staat al in het teken van Sint Martinus. Utrecht en Groningen zijn beide gerenommeerde Martinussteden en in deze steden wordt nog op uitgebreide schaal Sint Martinus gevierd. Om de band tussen beide Martinussteden nog hechter te maken, is de Gulden Martinusweg bedacht tussen Groningen en Utrecht. De route kent een aantal historische aspecten. Zo gaat het eerste deel, via een oud pelgrimspad van Groningen naar Hasselt.’

Hanzeroute

‘Daarna volgt de Martinusweg de Hanzeroute langs de IJssel naar Doesburg en voor onze route, Arnhem. Groningen had in de 13e eeuw veel contacten met Russische en Duitse steden en droeg in alles de Hanze-gedachte uit, maar was voorheen geen Hanzestad. Omdat zij echter wel wilde laten zien hoe belangrijk Groningen was, werd de Martinitoren herbouwd in 1627, zoals wij de toren nu kennen.

‘Het laatste deel gaat van Arnhem naar Utrecht via de eerste ANWB-wandelroute (1914). Een belangrijk onderdeel van deze tocht is het symbolisch overbrengen naar Groningen van de Hamer van Sint Martinus, een reliek waarvan het origineel in het Catharijneconvent te Utrecht ligt. Ter ere van de presentatie van deze tocht liepen twintig wandelaars de route ‘omgekeerd’. Ze startte 1 november in Utrecht en kwamen 11 november in Groningen aan.’

Hamer van Martinus

Vanaf 2024 tot 2026 willen we de hele tocht van 1580 kilometer in etappes afleggen. Een ander project is de Hamer van Sint Martinus. Volgens een legende sloeg Martinus van Tours, vaak bekend als Sint-Maarten, de duivel met de hamer op zijn kop en vernietigde hij er afgodsbeelden en tempels mee. Een mooie gedachte om een replica van die hamer via het gemeentebestuur van de Domstad aan Groningen te overhandigen.’ ♦

1560km

Scherven

Door **Gerlinde Spaan**

Je worstelt met jezelf, je kunt je draai niet vinden. Het kan aan het seizoen liggen, de blaadjes vallen weer van de bomen en de dagen worden korter. Maar nee dat is het niet, het zit veel dieper dan dat. De overgang van detentie naar de maatschappij lijkt op rijden in de snelste baan van de snelweg. Je moet zoveel regelen en er is te weinig tijd om je gemoed tot rust te laten komen.

Het is nog maar kortgeleden dat je een dwingend opgelegd dagritme onderging. Het gerinkel van sleutels die zware deuren openen. Bloktijden en bezoek onder toezicht in een grote zaal met geen privacy. 's Ochtends vroeg om zeven uur hoor je nog het kloppen op je deur, het signaal om gereed te staan om te gaan douchen, te ontbijten en dan in een stuk

mr. Gerlinde Spaan is straf- en jeugdrechtsadvocate bij Spaan Advocatuur te Groningen.

door naar "Arbeid". Een gebouw dat verderop lag op het terrein, waar je in rijen van twee naartoe moest lopen. Jouw werkzaamheden bestonden uit wassen, drogen, strijken en het opvouwen van beddengoed, handdoeken en linnengoed van de gevangenis. De andere afdeling hield zich bezig met relatiegeschenken inpakken voor een externe partij buiten de gevangenis. Als je geen arbeid had bleef je achter de deur, zoals dat in het jargon heet.

Het leven dat je leidde voor detentie leek in de verste verte niet op de rust, reinheid en regelmaat die leidend zijn in de gevangenis. In het leven voor detentie stond je pas om drie uur in de namiddag op en ging dan ontbijten. Om zes uur volgde de lunch en vervolgens ging je de nacht in. Je had al een tijd het gevoel gehad in de gaten te worden gehouden. Alsof er nadrukkelijk over je schouder meegekeken werd. Intuïtief voelde je dat aan. Je zag ze alleen niet. Dat gevoel werd werkelijkheid op de dag dat jij en je vrienden op heterdaad werden aangehouden. Het gebeurde in het holst van de nacht. Jullie waren omsingeld door tientallen politieagenten.

Je bleef in voorarrest tot aan de zitting. De rechtbank was niet mild voor je en legde een gevangenisstraf van enkele

jaren op. Alles wat je lief had verloren je. Pas na verloop van tijd vonden er herstelgesprekken plaats met je geliefden. Maar het litteken op de vertrouwensband bleef kleven.

Sinds kort ben je voorwaardelijk in vrijheid gesteld. Dit is geen vanzelfsprekend recht. Gedetineerden moeten eerst laten zien dat ze de vrijheid buiten de gevangenis verdienen. Het verdienen van de Voorwaardelijke Invrijheidsstelling (VI) hangt af van het gedrag van de gedetineerde tijdens detentie, de risico's van vrijlating en de belangen van de slachtoffers.

Je had deze toets doorstaan. Je had woonruimte en werk gevonden. Maar niemand wist te vertellen hoe om te gaan met de wroeging die je ziel verteerde. Nachten lag je wakker en dacht je aan gevolgen, aan haar die je zo liefhad en zo pijn had gedaan. Ze had alle contact verbroken. Scherven kun je helen maar het litteken blijft.

Alfa

Ik ben gediagnosticeerd als een absolute alfa (AA). Dat betekent dat ik geen gevoel voor bètazaken heb en maar wat raad als ik het niet weet.

Er valt goed mee te leven, maar het is niet altijd gemakkelijk. Een voorbeeld. Enige tijd geleden las ik in een landelijk dagblad dit bericht: "De hypotheekrente is dit jaar vrij explosief gestegen. Dat komt doordat die niet direct is afgeleid van de beleidsrente van de ECB, maar van langer lopende leningen op de kapitaalmarkt, waar rentestanden tot stand komen op basis van het gedrag van beleggers".

Juist! Er is dus hypotheekrente (van gehoord) en beleidsrente (?), maar die zijn niet van elkaar afgeleid (?). Het zijn de beleggers die het doen (?) en niet de ECB. Dat ECB de Europese bank is, weet ik, maar wat 'doen' die beleggers dan?

Ander voorbeeld, uit het hetzelfde dagblad, over het zogeheten Standaard Model in de natuurkunde: 'Het Standaard Model zit hermetisch in elkaar. Alle posities zijn bezet. Dat breid je niet zomaar uit. De onderzoekers uit Chicago suggereren in hun artikel over het W-boson een oude bekende: supersymmetrie. Het Model kent deeltjes die materie zijn, zoals quarks en elektronen, en deeltjes die kracht zijn, zoals fotonen. Bij supersymmetrie krijgt elk deeltje een spiegelbeeld uit de andere wereld'.

Juist! Dit leest toch als een tactiek van een deeltjesleger uit een fantasyboek. IJverige Quarks en fotonen willen de opperdemon W-boson verslaan en daartoe worden ze gespiegeld en zijn alle posities supersymmetrisch bezet. Een soort schaken met Go-stenen op het Halma-bord, maar dan in een andere dimensie.

Over stenen gesproken: daar heb ik als AA wel een beeld bij, maar niet echt een concreet gevoel. Sommige steenvorsers daarentegen wel. Zo lees ik op natuursieraad.nl over de zogeheten amethist: "De amethist steen helpt bij zelfinzicht, hulp bij verslavingen, intuïtie, spirituele groei en inzichten bevorderen. Daarnaast geeft de steen ook inzicht in emotionele processen".

Juist! dacht ik weer. Hoe doet zo'n steen dat toch, in het licht van al die wachtlijsten en personeelstekorten? En als stenen zo heilzaam zijn, zouden ze iemand met ernstige AA ook kunnen helpen? Ik heb dus een brokje citrien aangeschaft om iets te doen aan mijn diagnose. Deze bijzondere steen geeft niet alleen prettige kerstdagen, een gelukkig nieuwjaar, geluk en welvaart, de aanbevelingen reppen ook van "geestelijke inspanning om alert te blijven en grote verbanden te zien". Afwachten dus!

JAAP KROL

Levensgeluk

Door Yvonne Vast Fotografie Judith Lechner

Els Rengenhart (78), gepensioneerd ergotherapeut, is al meer dan 25 jaar nauw betrokken bij twee Tibetaans boeddhistische centra: het Maitreya Instituut in Loenen en het Tibet House in Duitsland. Het beoefenen van deze levensfilosofie maakt haar gelukkiger in het leven. Vanuit boeddhistisch perspectief geeft zij een antwoord op de vraag: Hoe kan je door dankbaar(der) te zijn meer levensgeluk ervaren? En dat antwoord begint bij de invloed van gedachten.

‘Het boeddhisme heeft mij bewuster gemaakt van mijn gedachten. Waarom ik dingen doe en of ik dat zo wil blijven doen. Tijdens mijn werkzaamheden als ergotherapeut, gaf ik cursussen. Tijdens mijn lessen, in een groep van zo’n twintig personen, raakte ik soms met een of twee mensen wat in conflict. Dat betrok ik dan op mezelf. Ik zal wel niet genoeg weten of andere zelfkritiek. Het boeddhisme stelt dat je vanuit motivatie moet leven. Vanuit deze visie ontwikkelde ik nieuwe gedachten: deze cursisten komen helemaal hiernaartoe, want zij zijn gemotiveerd om iets te leren. En ik kom hiernaartoe, want ik ben gemotiveerd om hen dat te geven. Het zorgde ervoor dat ik minder met mezelf bezig was. Daarna had ik nooit meer zulke conflicten. Ik doe mijn best en dat is goed genoeg.’

Middelpunt van de wereld

‘Toen ik een kind was, ervoer ik mijzelf als middelpunt van de wereld. Tot ik besepte: iederéén ervaart dit zo. Maar dat is simpelweg niet mogelijk. Niet iedereen kan tegelijk het middelpunt van de wereld zijn. Dat gebeurt automatisch als mens, dat je van jezelf uitgaat. En zo label je de dingen om je heen. Bijvoorbeeld: die buurman is niet leuk. Terwijl het gezin van de buurman hem wel leuk vindt. Het is een beoordeling die voor jou als waarheid kan voelen, maar niet per se waar is. Met gedachtetraining kan je deze labels anders leren bekijken. Want iemand zal jou meestal niet moedwillig willen irriteren. Zie dat je een keuze hebt hoe je denkt over dingen. Zo word je minder afhankelijk van omstandigheden om je goed te voelen.’

Gedachtetraining

‘Je kan bijvoorbeeld aan het eind van de dag terugkijken. Gewoon rustig zittend op een stoel. Het hoeft niet in een speciale houding of zoiets. Wanneer voelde ik me ongelukkig? Wat had ik kunnen denken om me fijner te voelen? Waar kan ik de mooie dingen zien? Het is een manier om jezelf te helpen – ook als je ernstig lijdt. Dan komen gedachten als: waarom ik? Als je hierin te veel blijft hangen, maakt het je “ik” heel sterk en groot. Je focus ligt bij de ellende. Maar daar word je niet gelukkiger van. Er zijn altijd dingen om dankbaar voor te zijn. Dat die dokters in het ziekenhuis tijd hadden. Dat er medicijnen zijn. Dat er mensen zijn die je steunen. Of de boom in het park. Die staat er. Hoe dan ook. Je kan je situatie niet veranderen, maar wel kiezen hoe je denkt. Dat is héél moeilijk, dus wees niet te streng voor jezelf. Het is niet de bedoeling dat je jezelf veroordeelt als het niet lukt om anders te denken. Neem je voor om het vaker te doen en als het niet lukt, de volgende keer weer te proberen.’

Consumptiemaatschappij

‘We willen van alles. Dat houdt niet op. Boeddhisme spreekt dan van ‘gehechtheid’. Gehechtheid betekent dat je bezig bent met krijgen, hebben. Er is dan geen ruimte voor objectiviteit: ik heb al drie jurken, heb ik er écht nog één nodig? En als je het eenmaal hebt, zakt het goede gevoel weer weg. Ik denk dat gehechtheid het moeilijkste is om te veranderen. Het is veel lastiger in te zien, dan bijvoorbeeld woede of irritatie, wat dat herken je wel goed. >>>

Kies een klein specifiek ding waarover je anders wilt denken

Bovendien is het een makkelijke manier om je prettig te voelen. Een gevoel van dankbaarheid ontwikkelen en zien wat anderen eraan hebben bijgedragen, kunnen die behoeftes van consumeren verminderen.’

Dankbaarheid voor anderen

‘Het boeddhisme benadrukt dat je afhankelijk bent van anderen en verbonden bent met anderen. Bijvoorbeeld dat wij hier een kopje koffie kunnen drinken. Aan deze tafel, in dit gebouw’, vertelt Els terwijl ze om zich heen kijkt. ‘Daar hebben heel veel verschillende mensen op verschillende momenten aan bijgedragen. Misschien komt deze koffie wel uit Brazilië. Het gaat om dankbaar zijn voor wat je krijgt. Niet vanuit: ik heb ervoor betaald, dus ik heb er recht op. Nee, óók als je ervoor betaalt, dankbaar zijn voor wat er is. Het kan irritaties in je leven oplossen om dit soort dingen in te zien.’

Simpele tips voor meer geluk

‘Het boeddhisme streeft naar geluk voor alle voelende wezens. Leven vanuit dankbaarheid draagt daaraan bij. Neem iedere dag misschien vijf minuten om na te denken: waar kan ik iets meer dankbaar voor zijn? En vraag je af: wat is mijn motivatie voor vandaag? Ik neem mij dagelijks voor om nuttig te zijn voor mezelf en voor anderen. Iets bij te dragen aan de maatschappij. Je wordt het meest gelukkig als je dingen doet die voor anderen goed zijn. Kies een klein specifiek ding waarover je anders wilt denken, maar wees je ervan bewust dat het een langzaam proces is. Je hebt je hele leven op een bepaalde manier gedacht dus deze gedachten zijn hardnekkig. Hoe kleiner je het maakt, hoe groter de kans dat het lukt. En dan kan je je verheugen dat je er mee bezig gaat. Voor jezelf, om zo je eigen geluk te creëren.’ ♦

HOROSCOOP

Illustratie **Romée Knol**

Steenbok 22 december - 20 januari
De storm is voorbij, Steenbok. Het is tijd om je wonden om te zetten in wijsheid. Het is tijd om je dromen een kans te geven. Je hebt zelf de touwtjes in handen en de kracht om je wildste dromen waar te maken. Kijk voorwaarts, niet achteruit.

Waterman 21 januari - 19 februari
Het is begrijpelijk dat je jezelf wilt beschermen. Onderliggende angsten kunnen een rol spelen: angst om je kwetsbaar op te stellen, angst om gekwetst te worden of wellicht om je onafhankelijkheid te verliezen. Verbinding vereist risico's en openheid. Wees niet bang om buiten je comfortzone te stappen.

Vissen 20 februari - 20 maart
Bereid je voor op veranderingen, vooral op het gebied van je carrière. Maak je niet druk over triviale zaken, omarm deze wendingen met moed en vertrouwen. Ze zullen je naar iets beters leiden vol opwindende kansen. Een nieuw begin gloort aan de kim. Vertrouw op het proces.

Ram 21 maart - 20 april
Bepaalde cycli in je leven lopen ten einde. Dit kan overweldigend aanvoelen, maar ze maken de weg vrij voor nieuwe beginpunten. Wat moet je loslaten om vooruit te komen? Keer terug naar het heden en laat het verleden rusten. Stem af op je zintuigen, heel op deze wijze jouw wonden.

Stier 21 april - 20 mei
Begin met het erkennen van je emoties. Het is oké om je boos, gekwetst of teleurgesteld te voelen. Wat niet oké is, is om die emoties de leiding te laten nemen. Vergeet dat vergeving niet alleen over de ander gaat. Het gaat erom jezelf meer vrijheid en harmonie te schenken.

Tweelingen 21 mei - 21 juni
Het zal geduld en vertrouwen vergen om je visie volledig te realiseren. Geef de zaden die je hebt geplant tijd om te ontkiemen. Dat betekent natuurlijk niet dat je op enigerlei wijze zelfgenoegzaam moet zijn. Wees proactief en kanaliseer je energie naar daar waar je er controle over hebt.

Kreeft 22 juni - 22 juli
Luister naar je innerlijke stem en volg je passies. Je weet diep in je hart dat jouw pad uniek is en dat omwegen ook deel uitmaken van het grote geheel. Verwerp niet wat je onderbewustzijn je in momenten van stilte onthult en doe tegelijkertijd een poging om je onrealistische verwachtingen los te laten.

Leeuw 23 juli - 23 augustus
Het telkens herbeleven van bittere herinneringen is schadelijk voor het welzijn. Je verbruikt een aanzienlijke hoeveelheid emotionele energie, wat leidt tot uitputting. Deze dingen zijn gebeurd om je bepaalde lessen te leren. Integreer dit besef en het zal diepgaande positieve veranderingen in je psyche teweegbrengen.

Maagd 24 augustus - 22 september
Het zijn jouw gedachten die je realiteit creëren. Met andere woorden: wat jij je onderbewustzijn vertelt, is wat je terug gespiegeld ziet in jouw leven. Observeer de tegenstrijdige overtuigingen die je in de weg staan. Door eenvoudigweg verankerd te zijn in het moment breng je diepgaande veranderingen teweeg.

Weegschaal 23 september - 22 oktober
Je bruist van de ideeën. Schrijf de flitsen van inspiratie op, ook al lijken ze excentriek. Maak je dromen waar. Zet de eerste stap, ook al lijkt het klein. Zet je in om jouw visie en je missie te delen, ook als de omstandigheden moeilijk lijken.

Schorpioen 24 oktober - 22 november
Dit is het moment om jouw gevoelens prioriteit te geven. Wat schenkt jou vrede en helderheid? Van de dappere keuzes die je nu maakt zul je de vruchten plukken in de toekomst. Onthoud dat je het niet alleen hoeft te doen. Steun op je geliefden, familie en vrienden.

Boogschutter

23 november - 23 december

Spiritueel onderga je een proces van innerlijke alchemie. Als een slang die zijn huid afwerpt, laat je oude overtuigingen, gedachten en patronen los. Je bent bereid om je innerlijke duisternis onder ogen te zien. Onzekerheid is onderdeel van het proces. Het is oké om op adem te komen en te reflecteren.

DIE JONGEN DIE RONDLOOPT EN FOTOGRAFEERT

Door **Wietske Aupers** Fotografie **Frits Blom**

Hugo Engwerda (48), verzamelt uitingen van Groningse graffiti, vooral uit de jaren 80. Hij is docent aan Academie Minerva en zelfstandig grafisch ontwerper. Zijn verzameling, met de veelzeggende naam Kladmuur, begon als hobby. Deze werd een officiële stichting en is inmiddels zo groot dat hij het recent heeft overdragen aan de Groninger Archieven. Tijd om terug te blikken.

‘Het begon met rondlopen in de stad en foto’s maken van verdwijnende graffiti. Al snel stond ik bekend als “die jongen die rondloopt en fotografeert”. Mensen stuurden mij dingen toe. Inmiddels heb ik allerlei materiaal: dagboeken, foto’s, dia’s en brieven. Het trok de aandacht van Andreas Blühm, directeur Groninger Museum. Hij daagde mij uit om me te professionaliseren en stelde me voor een stichting op te richten.’ En dat deed Hugo. ‘De naam komt uit een artikel in het Nieuwsblad van het Noorden (1984), over de muur van het Pepergasthuis in de Peperstraat die helemaal was volgeklad.’

Verhalen rondom het materiaal

De doelstelling van de stichting is om het materiaal dat zij bezit te reconstrueren en te publiceren. ‘Er is al eens een expositie van Kladmuur over graffiti geweest in het Groninger Museum, een boek is er over ons verschenen en er is een podcast met verhalen rondom de Groninger graffiti-geschiedenis. Beelden worden veel waardevoller als je de verhalen eromheen kent. Op dit moment wordt gewerkt aan een film over de stichting: *Kladmuur: grote namen in een kleine stad*.’

Jaren ‘80

‘De focus van Kladmuur ligt op de jaren ’80, de tijd van de Koude Oorlog, de dreiging van de atoombom, het idee dat er geen toekomst was. Dit tijdsbeeld vind je terug op de muren. Ik vind die tijd fascinerend omdat ik zelf toen net te jong was om het allemaal te kunnen begrijpen. Ik wilde graag weten wie de makers waren van graffiti in die tijd. En wat hun drijfveren waren.’

Geschiedenis

Hugo heeft voornamelijk materiaal uit de tijd van zijn jeugd en kan ook vertellen over de historische achtergrond van graffiti: ‘In de Romeinse tijd krasten mensen al op muren. De oorsprong van het woord graffiti ligt in het oud-Griekse woord *grafein* dat schrijven, inkrassen of graveren betekent.

Via het Latijn en het Italiaans is dit in het Engels en het Nederlands terechtgekomen. In 1968, het protestjaar, kalkten mensen steeds vaker leuzen op de muren. Jongeren in New York schreven een pseudoniem, met daarachter een getal, het nummer van de straat waar ze vandaan kwamen. Het werd een soort van sport. Het waren veelal kansarme jongeren die het deden en werden er beroemd door. Een voorbeeld is *TAK1183*. Er verscheen zelfs een artikel over hem in de New York Times. In de jaren zeventig kreeg je een artistieke competitie tussen die jongeren, de zogenoemde *Style Wars*. Door deze documentaire ging het niveau van de graffiti omhoog en werd het een serieuze variant binnen de popart. Ik noem het zelf ook wel “folk-popart”. Galerieën in New York pikten het op, het komt terug in de mode, videoclippen en strips. Zo kwam het ook in Europa terecht.’

Banksy

Het allereerste graffiti-schilderij in een museum was het Groninger Museum, in 1983 nog onder de directie van Frans Haks. Het was het werk *Thanx Toddo* van de New Yorker Quik. ‘Werd graffiti daarmee kunst? ‘Graffiti is niet iets eenduidigs. Het kan vandalisme zijn, kunst of beide. Ik zie Banksy als een vertegenwoordiger van de graffiticultuur en hij is dé kunstenaar die op dit moment het nieuws weet te halen. Als hij nu kunst is, is zijn graffiti op straat in Bristol uit de jaren 80 dat ook.’

Onschuldig

‘Ik houd het meest van de graffiti rond 1985, omdat men toen nog in het duister tastte over wat men deed. Daardoor is het werk heel spontaan. Technisch was het nog zoeken naar een goede lijnvorming, het kleurgebruik is niet altijd consequent. Het heeft de onschuld van een kindertekening. Daar geniet ik van.’

Het archief bevat een krantenartikel uit de jaren tachtig over boze hostessen van de VVV die zich schaamden voor de stad. En toch waren er toen ook al positieve geluiden. ‘Winkeliers vroegen graffiti-artisten om hun rolluiken van tekeningen te voorzien. Men vond dat daarmee het straatbeeld werd opgevrolijkt. Dat gebeurt nog steeds, al zijn er dan wel weer critici die terecht zeggen dat je de problemen van een verloederde buurt niet wegneemt met een laagje verf.’

Anoniem of beroemd?

‘Bekende Groninger graffiti-artisten uit de jaren tachtig zijn *Gonzo82*, *Pinox’82* en *Mickey*. Er is bij graffiti-artisten

een soort paradox tussen bekend en onbekend. De kunstenaar wil zijn naam kwijt, maar niemand mag weten wie hij is. Veel graffiti-artisten van het eerste uur hebben de jaren tachtig niet overleefd. Ze zijn jong gestorven, bijvoorbeeld door overmatig drugsgebruik.’

Mickey en Quik

Mickey leeft nog wel. Zij maakte in 1992 een graffiti-kunstwerk onder het Emmaviaduct, samen met de New Yorker Quik. Hun schepping uit 1992 bestaat helaas niet meer. Nu, 32 jaar later lanceerden de twee, op dezelfde plek, een nieuwe creatie. Het was de aftrap voor een reeks activiteiten rondom graffiti en markeerde de overdracht van het materiaal van Kladmuur aan de Groninger Archieven. Een belangrijk moment voor Hugo. ‘De stichting vervulde voor mij een persoonlijke behoefte. Nu blijkt dat anderen er ook interesse in hebben. De Groninger Archieven willen inclusief en divers zijn. Daarin past informatie over subculturen, zoals de graffiticultuur. Veel mensen herkennen die tijd. Dat maakt mijn archief betekenisvol. Voor jongeren is het iets waar ze zich niet bewust van zijn en toch op kunnen voortborduren.’

Do-it-yourself

‘Ik ontdek nog steeds nieuwe dingen. Zo kwam ik er recent achter dat er in de provincie ook veel activiteit is geweest van graffiti-artisten, bijvoorbeeld in Winschoten. Dat staat niet in de officiële geschiedenisboeken. We zijn bezig met DIY-geschiedenis.’ Het voordeel van de overdracht is dat het materiaal geïdentificeerd wordt en dat iedereen er nu in kan neuzen. Alle projecten die ik met Kladmuur heb gedaan, hebben veel teweeggebracht. Deze overdracht zal ook opzien baren, maar wat, dat kan ik pas zien als het zover is.’ ♦

Stenen tegen eenzaamheid

tijdens coronatijd, toen veel mensen wandelden en via oortjes podcasts beluisterden. Een gewoon bordje met tekst lees je niet zo snel, vaak heb je het geduld er niet voor. Door zo'n QR-code te scannen en de ingesproken tekst te beluisteren is het geconcentreerder, is er meer aandacht voor het verhaal. Mensen gaan er nu echt voor zitten om naar de tekst te luisteren, erg mooi om te zien.

‘Over de Drempel heeft mijn project gefinancierd en Leeuwarden UNESCO City of Literature had toen een literaire bank project wat ik combineerde met Spreekende Stenen. Samen met Ineke van der Blom, kunstenaar van de bank en stenen profielen, hebben we de ontmoetingsbank gemaakt. Deze is onderdeel van het project en bedoeld als een plek waar je andere mensen kan ontmoeten, om zo de eenzaamheid te verminderen.’

Eenzaamheid hoort niet bij één taal

Verhalen

‘Ik heb NHL Stenden Hogeschool, lectoraat Sociale Kwaliteit, gevraagd voor informatie over eenzaamheid, de cijfers en wat het precies inhoudt om er meer inzicht in te krijgen. Er zijn verschillende soorten eenzaamheid, bijvoorbeeld emotionele, sociale en intellectuele eenzaamheid. Die heb ik allemaal proberen voor te laten komen in de verhalen voor de Spreekende Stenen. Hiervoor heb ik samen met vier andere schrijvers, acht mensen gevraagd over hun ervaringen met eenzaamheid en deze zijn anoniem opgeschreven in verhaal- of gedichtvorm. Later zijn deze ingesproken in drie verschillende talen: Fries, Nederlands en Engels. Op de ontmoetingsbank staat in het Nederlands en Fries mijn gedicht *Eenzamens*. De verhalen zijn in meerdere talen opgenomen en op de site gepubliceerd omdat eenzaamheid

niet hoort bij één taal. Ik vind dat je verhaal in je eigen taal besproken moet kunnen worden. Er zijn ook veel internationale studenten voor wie Engels toegankelijker is. Zo bereik je een veel grotere groep mensen, en daarnaast vind ik de diversiteit van talen erg leuk.’

Eigenaren

‘De Spreekende Stenen hangen aan gebouwen van culturele en maatschappelijke instellingen in de binnenstad, zoals boekhandel Van der Velde, dbieb en Campus Fryslân. Ook hangen ze aan monumentale gebouwen. Voor de laatste heb ik vergunningen aan moeten vragen. Ik was verbaasd over de medewerking van de eigenaren, ze waren allemaal enthousiast en wilden graag meewerken. Voor 2025 is het idee dat ook de mensen die in de gebouwen werken een onderdeel van het project worden.’

Blijvende expositie

‘2025 wordt een groot cultureel Arcadia-jaar in Friesland, met 100 dagen kunst in de zomer. In die tijd wil ik ook Spreekende Stenen nieuw leven in blazen, want het is een blijvende expositie. Om de drie jaar komen er nieuwe verhalen op de QR-codes van de Stenen waar in juni 2025 een begin wordt gemaakt nieuwe te plaatsen. Zo is ook het idee dat er een folder voor toeristen komt op het VVV-kantoor, waarop de plattegrond met de bank en stenen komen te staan.’

Kracht van literatuur

‘Een van de verhalen speelt zich af in de McDonald's, waardoor voor mij de Mac nu een link geworden is met eenzaamheid op een positieve manier. Hierdoor, en door de andere verhalen, is eenzaamheid voor mij toegankelijker en meer aanwezig geworden. Dit vind ik ook de kracht van literatuur. Het brengt verdieping in het leven van een ander, je krijgt meer er inzicht door. Door dit project kom ik zelf meer in contact met mensen, en ik vind het leuk om mensen in contact met elkaar te brengen.’

In komende edities van De Riepe zullen de verhalen en gedichten van Spreekende Stenen gepubliceerd worden. ♦

Door **Michelle Wubs** Fotografie **Welmoed Riemersma**

Als je door de binnenstad van Leeuwarden loopt kan het je opgevallen zijn dat aan meerdere gebouwen stenen gezichten hangen met QR-codes als oren. Dit is van het project *Spreekende Stenen*, opgezet door **Sytse Jansma, dichter en beeldend kunstenaar, in samenwerking met Leeuwarden UNESCO City of Literature.**

‘Spreekende Stenen is een project dat we hebben opgezet om de taboe dat op eenzaamheid ligt, eraf te halen en het bespreekbaar te maken. Eenzaamheid hoort bij het leven, er zijn veel mensen die zich eenzaam voelen en op deze manier

willen we laten zien dat ze er niet alleen in staan’, licht Sytse toe.

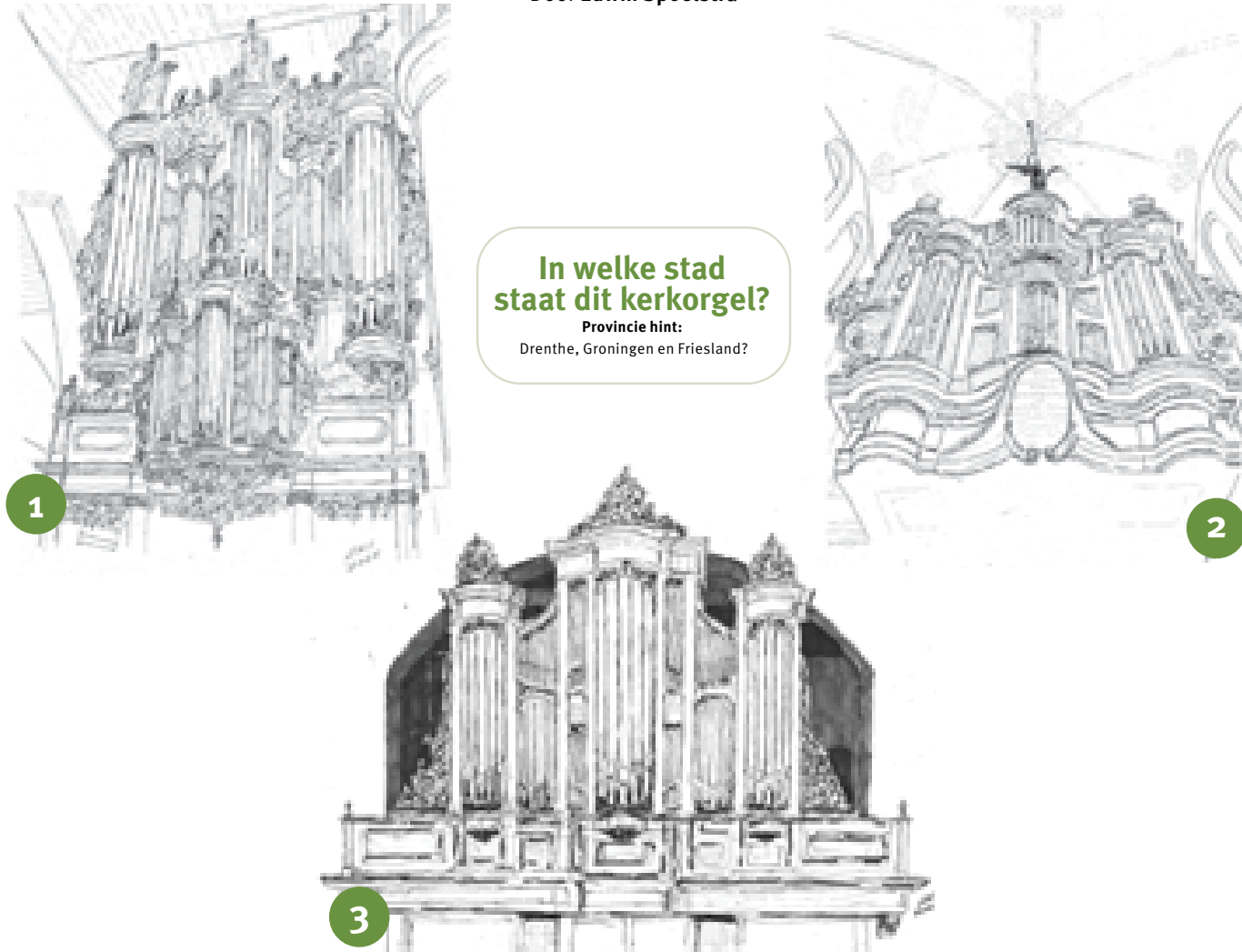
Opzetten

‘In 2021, tijdens coronatijd, was er een open call van *Over de Drempel*, onderdeel van Leeuwarden-Fryslân 2028 en het initiatief van ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport *Een tegen Eenzaamheid*. Over de Drempel zet kunst in om eenzaamheid onder de aandacht te brengen en voor de literatuursectie is het idee Spreekende Stenen ingediend. Hiervoor wilde ik verhalen en gedichten schrijven over ervaringen van eenzame mensen. Op dit idee kwam ik

Hersenkraker "Raad een Kerk"

Door **Edwin Spoelstra**

In welke stad staat dit kerkorgel?

Provincie hint:
Drenthe, Groningen en Friesland?

DE RIEPE BUSINESSCLUB

De bedrijven in dit overzicht ondersteunen De Riepe. Wilt u als bedrijf ook bijdragen? Dat kan, neem gerust contact met ons op: 050-5791818 (09:00-13:00 uur).

Aksion
Als de zon, tekentherapie
Bike Centre Dik, Groningen
Dagblad van het Noorden, (NDC mediagroep)
De Huismeesters, Groningen
Digno BV, Haren
Doesburg autoverhuur, Groningen
Dunk
Forum Groningen
Gemeente Groningen SoZaWe
Groningen Seaports
Groninger Kredietbank
Kluzzenbedrijf Jan
Kompas Zuidlaren
Lotus uitvaart, Thesinge
Metaware BV, Groningen

Bewindvoering en inkomensbeheer
Tekentherapie, opleiding en begeleiding
Van ventiel tot helm
Nieuws uit Groningen/Drenthe
Woningcorporatie stad Groningen
Informatietechnologie
Van sjarband tot aanhangwagen
Deskundigheid in de geestelijke Gezondheidszorg
Boeken, films en events
WU is dichtbij
Havendienstverlening
Sociale hulpverlening
Vuur putjederij in en omt hoas
Specialist in financiële zorgverlening
Uitvaartverzorging en -begeleiding
Cloudoplossingen managementsystemen

New Nexus, Tynaarlo
Noorderlink, Groningen
Noorderpoort, Groningen
Old Burger Weeshuis, Leeuwarden
't Oortje Sieraden, Groningen
Praktikos, Assen
Preventief Veiligheidsdiensten BV, Groningen
Rijschool Gerald, Peize
Rottinghuis aanemingsbedrijf BV, Groningen
Schaap Strafrechtadvocaten, Groningen
Schilders de Vries, Groningen
Schone zaken
Stichting Terwille, Groningen
Tandartsenpraktijk De Verbetering, Groningen
Willem Rietman Interieur Tynaarlo

IT consultancy- en adviesbureau
Vacatures Noord Nederland
Beroepsonderwijs in Groningen/Drenthe
Ontwikkelen op sociaal, cultureel gebied
Oorbellspecialzaak
Trainingsbureau
Gastvrij beveiligen
Auto- en motorrij school
Allround bouwbedrijf in het Noorden
Strafrechtadvocaat
Sterk in duurzaam ondernemen
Slow fashion runs fast to last long
Vrij van verslaving
Gezond begint in de mond
Meubilar op maat

Volgende maand in De Riepe: VERANDERING

Stel je voor dat het je broer was

Wethouder Inge Jongman-Mollema (55 jaar) van de ChristenUnie in Groningen heeft sinds 2019 Beschermd Wonen en Opvang in haar portefeuille. In dit interview belichten we ontwikkelingen die naar voren komen uit de Monitor Dakloosheid Groningen. De getallen laten zien dat er een groeiend aantal daklozen in Groningen en omgeving is. Hoe kijkt de wethouder hiernaar en wat vindt ze belangrijk in de aanpak?

En verder:

- Leven na het rennen

Deze zal verschijnen rond 1 januari 2025

Oplossing hersenkraker van pagina 46

1. Leeuwarden
2. Groningen
3. Assen

Nu ook op social media

@de_riepe @deriepe

Scan mij!

OPVANGINSTELLINGEN

GRONINGEN

GRONINGEN
Dagopvang
Leger des Heils
Spilsluizen 5
9712 NR Groningen
tel. 050-312 21 22
ma, di, do, za, zo 10:30-17:30 uur
wo, vr 10:30-21:00 uur

Twaalfde Huis
Eemskanaal Noordzijde 32a
9713 AB Groningen
tel. 050-579 78 45
Ma t/m vr. 9.30-16.30 uur

Beschermd Wonen (Vast&Verder)
Damsterdiep 267, 9713 EE Groningen

24-uurs opvang
Algemene opvang
Van Heemskerckstraat 75
9726 GH Groningen
tel. 050-599 14 20, www.wender.nl

Hoendiephuis voor jongeren
Noorderstationsstraat 88
9717 KR Groningen
tel. 0591-648 261, www.wender.nl

Wonen Schoolstraat
Woonvoorziening (Beschermd wonen)
Schoolstraat 11
9712 JP Groningen
tel. 0591-648 261, www.wender.nl

LIMOR woonvoorziening Hiddemaheerd
Hiddemaheerd 112
9737 KX Groningen
tel. 0900-4857545
058-215 16 94, www.limor.nl

Nachtopvang
Schoolstraat 9
9712 JP Groningen
tel. 0591-648 261, www.wender.nl
dagelijks 21.00-10.00 uur
zon- en feestdagen van 21.00 tot 11.00 uur
Aanmelden en binnenkomen om te kijken
of er plek is kan vanaf 21.00 uur tot 23.00
uur. Ook kun je maandag t/m vrijdag tussen
10:00 uur en 11:00 uur aan de Schoolstraat 3
langskomen om je aan te melden.

APPINGEDAM
LIMOR woonvoorziening
Vangnetvoorziening Cornelis Albertsstraat
Cornelis Albertsstraat 7
9901 EJ Appingedam
tel. 0900-4857545
www.limor.nl

HOOGZAND
Wonen Hoogezand
Mansholtstraat 1-a
9602 SB Hoogezand
tel. 0591-648 261
www.wender.nl

VEELERVEEN
Reïntegratie-centrum
De Spetse Hoeve
Spetsebrugweg 4
9566 TK Veelerveen
tel. 0597- 541 341

VEENDAM
24 uren opvang
LIMOR Woonvoorziening
Burgemeester Bosscherstraat 10
9641 NG Veendam
tel. 0598-615111
www.limor.nl

LEEK
Crisisopvang Leek
Oldebertweg 61
9351 PC Leek, tel. 0900-118 88 81
www.wender.nl

WINSCHOTEN
Dagbesteding Werkpro
Papierbaan 60
9672 BH Winschoten
tel: 059-743 3004

DRENTHE

ASSEN
Kommarin
Maatschappelijke Opvang voor
dak- en thuislozen Assen
Havenkade 16
9403 AH Assen
tel: 088-8393381

Openingstijden:
Dagopvang:
ma t/m vr 10:00-15:00 uur
Nachtopvang:
dagelijks 21:00-09:00 uur

Leger des Heils
Kortdurende opvang en beschermd wonen
Maria in Campislaan 257
9406 JG Assen

EMMEN
Dagopvang
Leger des Heils
Verlengde Spoorstraat 11
7811 GA Emmen
tel. 0591-658 233
Geopend ma t/m vr. 10.30-16.30 uur

Leger des Heils opvang Emmen
Weerdingerstraat 204
7822 BK Emmen
tel. 088-065 22 40

Leger des Heils
De Breehof - Beschermd wonen
Zijtak Westzijde 125
7833 BE Nieuw-Amsterdam

HOOGVEEN
Dagopvang
Beukemaplein 14
7906 AK Hoogeveen
ma tm vr. 10.30-16.30 uur

FRIESLAND

DRACHTEN
Wonen Drachten
Stationsweg 118
9201 GS Drachten
tel. 0591-648 261
www.wender.nl

LEEUWARDEN
Dagopvang
Leger des Heils
De Tuinen 32
8911 KE Leeuwarden
tel. 0900-118 88 81
geopend 10.00-16.00 uur
(woensdag 12.00-16.00 uur)

DAC Leeuwarden
Zuidergrachtswal 15-16
8933 AD Leeuwarden
tel. 0591-648 261
geopend 10.00-16.00 uur
www.wender.nl

Algemene Opvang
Nieuweweg 3
8911 LK Leeuwarden
tel. 0591-648 261
www.wender.nl

d' Ambacht
Cornelis Trooststraat 48
8932 BR Leeuwarden
tel: 058-299 99 30
dambacht@werkpro.nl

Huis voor Jongeren
Huizumerlaan 101
8934 BE Leeuwarden
tel. 0591-648 261
www.wender.nl

Zorgopvang
J.H. Knoopstraat 2
8933 GS Leeuwarden
tel. 0591-648 261
www.wender.nl

Wonen Hoekstersingel
Hoekstersingel 51-53
8922 AM Leeuwarden
tel. 0591-648 261
www.wender.nl

Wonen Bonifatiusplein
Bonifatiusplein 19
8911 JT Leeuwarden
tel. 0591-648 261
www.wender.nl

Nachtopvang
Oostergoweg 1 (Wirdumerpoort)
8911 MA Leeuwarden
tel. 0591-648 261
www.wender.nl

Aanloophuis Leeuwarden
Bagijnestraat 36
8911 GA Leeuwarden
tel. 058-212 72 37
www.aanloophuisleeuwarden.nl

LIMOR Crisisopvang en woonvoorziening de Kei
De Kei 5
8918 AM Leeuwarden
tel. 0900-485 7545
www.limor.nl

ENGWIERUM
Leger des Heils
Beschermd Wonen
Fjellingsreed6
9132 EN Engwierum

BURGUM
Crisisopvang Burgum
Prinses Margrietstraat 63
9251 HB Burgum
tel. 0591-648 261
www.wender.nl

HEERENVEEN
Aanloophuis de Brege
Herenwal 2
8441 AZ Heerenveen
0513-625 926
www.aanloophuisoerdebregel.nl

SNEEK
Sociaal Pensioen Sneek
Lemmerweg 53
8606 AA Sneek tel. 0591-648 261
www.wender.nl

De Herberg
Vier kamers voor dak- en thuislozen,
verblijf maximaal 2 maanden
Kloosterdwarsstraat 3
8603 AG Sneek
Herbergtelefoon: 06-235 415 65

LIMOR Crisisopvang
Gonggrijpstraat
Gonggrijpstraat 9
8607 BD Sneek
tel. 0515-43 08 12
www.limor.nl

Bedankt

Door Karel Lucidore Illustratie Eigenheimer

Dit nummer zou incompleet zijn zonder een dankwoord van de redactie. Dit jaar hebben we veel mogen verslaan en delen. Dit zien wij als een voorrecht en we zijn zeer dankbaar voor alle mensen die hun verhaal hebben willen vertellen.

Onze dankbaarheid willen we ook betuigen aan iedereen die heeft bijgedragen aan elke Riepe, vanaf de sponsors tot en met de verkoper, en alles en iedereen daartussen.

De trouwe lezers van De Riepe zijn we zeer erkentelijk en ook de lezers voor wie dit straatmagazine voor het eerst lezen. Uw steun voegt toe aan de essentie van een maatschappelijk samenzijn.

Wij zijn dankbaar voor het afgelopen jaar en zijn hoopvol voor het toekomstige.

Namens de redactie,
Karel Lucidore